

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Operace Anthropoid

průběh a následky

Kateřina Štýbrová

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra filozofie

Studijní program Humanitní studia

Studijní obor Humanistika

Bakalářská práce

Operace Anthropoid

průběh a následky

Kateřina Štýbrová

Vedoucí práce:

PhDr. Jan Randák, PhD.

Filozofická fakulta UK

Ústav českých dějin

Plzeň 2012

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila pouze uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2012

.....

Za odborné a metodické vedení mé bakalářské práce, praktické rady, vstřícnost a ochotu kdykoliv pomoci děkuji PhDr. Janu Randákovi, PhD.

Za trpělivost a podporu děkuji své rodině.

ÚVOD	1
1.1 Literatura	3
2 PROTEKTORÁT ČECHY A MORAVA	4
2.1 Národní souručenství	6
2.2 Odbojové organizace.....	7
3 REINHARD TRISTAN EUGEN HEYDRICH.....	10
3.1 Heydrichova činnost v Praze	11
4 EXIL – ROZHODNUTÍ A PŘÍPRAVA ATENTÁTU	14
4.1 Výsadkové skupiny.....	16
4.2 Jozef Gabčík a Jan Kubiš.....	21
5 ATENTÁT	23
5.1 Skupina Anthropoid na území Protektorátu.....	23
5.2 Před atentátem	24
5.3 Atentát: Operace Anthropoid.....	26
5.4 Situace bezprostředně po atentátu	26
6 „HEYDRICHYÁDA“	28
6.1 Karl Hermann Frank.....	29
6.2 Heydrichiáda	30
6.2.1 Lidice, Ležáky	32

6.3 Karel Čurda.....	33
6.4 Poslední boj parašutistů	34
7 ODRAZ ATENTÁTU V PRŮBĚHU NÁSLEDUJÍCÍCH LET AŽ DO SOUČASNOSTI	38
7.1 Atentát v českých učebnicích.....	38
7.2 Vzpomínkové akty a události připomínající operaci Anthropoid	43
7.2.1 Národní památník hrdinů heydrichiády – místo smíření	43
7.2.2 Výstava	44
7.2.3 Socha v kobylišské zatáčce	44
8 HODNOCENÍ ATENTÁTU	45
9 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	48
9.1 Základní literatura	48
9.2 Sekundární literatura	48
9.2.1 České učebnice	50
9.2.2 Články (časopisy, noviny).....	51
10 RESUMÉ	52

ÚVOD

Při rozhodování a hledání motivace k volbě tématu bakalářské práce mi pomohly dvě náhody. V rámci rodinných výletů jsem zavedla staršího syna do Národního památníku hrdinů heydrichiády v Praze v Resslově ulici, abych mu tak, přiměřeně jeho věku, avšak konkrétně a na hmatatelných důkazech v kryptě památníku, dokázala vysvětlit, co se mimo jiné dělo v průběhu druhé světové války. Do týdne se mi pak, taktéž shodou náhod, dostala do ruky kniha Jiřího Šolce „Dva proti říši“. Byť se jedná o beletrii, s odstupem času, tedy po seznámení se s fakty o Operaci Anthropoid, mohu říci, že beletrii velice zdařilou. Tyto dvě události mě přivedly k rozhodnutí, jaké téma bakalářské práce si zvolit. Pokud vycházím z návštěvy krypty umístěné v kostele Cyrila a Metoděje, pak se mojí základní motivací stal poslední boj parašutistů, kteří se zásadním způsobem zapsali do dějin českého národa a to nejen skutkem, který vykonali, ale i tím, jaké důsledky s tím byly spojeny.

Hlavní a stěžejní téma bakalářské práce je tedy Operace Anthropoid. Příčiny, důvody, průběh a následky atentátu však lze pochopit především tehdy, doceníme-li dobu a situaci, v níž se odehrál, tedy dobu, kdy během druhé světové války vznikl na území Československa Protektorát Čechy a Morava (dále jen „Protektorát“), kdy Reinhard Heydrich přijel do Protektorátu vykonávat německou zlovůli a vládnout pevnější rukou než jeho předchůdce Konstantin von Neurath, nebo kdy se „obyčejný karlovarský knihkupec“ Karl Hermann Frank vypracoval až na státního sekretáře v Protektorátu. Nezastupitelnou roli v této akci hraje také exilová československá vláda v Londýně v čele s Edvardem Benešem, odbojové organizace doma i v zahraničí a v neposlední řadě sami vojáci, parašutisté, kteří bojovali za Československo, i obyčejní lidé, kteří tomuto boji za vlast byli nápomocni.

Cíl této práce je tedy především určen výše uvedenými jednotlivými body, za kterými se skrývají nejen osoby, ale i děje odehrávající se sice v průběhu několika měsíců, ale mající odkaz až do současnosti. Mojí snahou bylo podchytit atmosféru doby, odvahu parašutistů i těch, kteří jim v jejich boji pomáhali.

Práce je primárně dělena na dvě základní části. První část (kapitoly 2-6) je věnována vybraným procesům, událostem i osobám, které zásadním způsobem ovlivnily české dějiny v období druhé světové války a mají zároveň úzkou souvislost s tématem této práce. Konkrétně jsem se věnovala Protektorátu, Reinhardu Heydrichovi, exilové vládě v Londýně, přípravě celé akce, samotnému aktu atentátu a konečně i heydrichiádě. Nelze opomenout ani důležitý bod a tím je postava Edvarda Beneše, jeho činnost a aktivity v rámci jeho londýnského exilu, které také měly přímý vliv na atentát. Dále jsem se soustředila na ty události, jež se, dle mého názoru, úzce vázaly k atentátu na zastupujícího říšského protektora. Jak dále uvádím, je důležité popsat, jak Protektorát vznikl a vyvíjel se, na základě jakých skutečností byl Heydrich do Protektorátu povolán, jaký byl život nejen politický, ale i všední, tedy běžných lidí v rámci německé okupační politiky. První, základní část, je tak jakýmsi kontextem pro část druhou.

Ve druhé, doplňující části bakalářské práce (kapitola 7) přináším ukázky atentátu na Heydricha z vybraných českých učebnic. Tyto ukázky jsou chronologicky řazeny dle data vydání a byly vybírány dle dispozičních možností jejich získání, avšak s co největší snahou o objektivní vyjádření toho, jak byl atentát na Heydricha vnímán v průběhu let od doby ukončení druhé světové války prakticky až do současnosti. Předpokladem bylo, že nejvíce byl přístup k hodnocení atentátu ovlivněn komunistickým režimem a jiný přístup k hodnocení atentátu zaujala „polistopadová doba“, tedy období po listopadu 1989.

1.1 Literatura

Základní literaturu předkládané práce tvořilo několik titulů odborné a částečně vzpomínkové produkce. V této podkapitole však uvádím pouze tři, a sice ty, jež mi nejvíce pomohly vést časovou osu a čerpat základní informace.

Na prvním místě tak zde uvádím materiál s názvem *Atentát – operace Anthropoid 1941–1942*, na jehož vzniku se spolupodíleli autoři Michal Burian, Aleš Knížek, Jiří Rajlich a Eduard Stehlík. Materiál vydalo Ministerstvo obrany ČR v roce 2007 ve spolupráci např. s Archivem Ministerstva zahraničních věcí Praha, Vojenským historickým ústavem Praha, Imperial War Museum London, Okresním muzeem Chrudim, Památníkem Lidice atd. K celkové přehlednosti zde slouží nejen fotografie s doplňujícími popisy, ukázky dobových dokumentů, plánů, map, vyhlášek či novinových článků, ale také průběžně vkládaný pojmový slovník (např. gestapo, SS, SA). Z toho materiálu jsem často čerpala informace, a to proto, že se mi ze všech nastudovaných materiálů (subjektivně) jevil jako historicky a fakticky nejpřesnější a chronologicky velmi dobře uspořádaný. Navíc, ve chvílích, kdy se jednotlivé prameny rozcházely v přesnosti údajů, použila jsem údaje uvedené právě v tomto materiálu.

V kapitole věnující se Protektorátu mi jako základní literatura sloužila kniha *Dramatické i všední dny protektorátu* autorů Jana Kuklíka a Jana Gebharta. Jak název knihy výstižně napovídá, věnuje se období Protektorátu, a to od 15. března 1939 a končí rokem 1943, byť Protektorát sám o sobě skončil v prvních dnech května 1945. V knize jsou popisovány nejen dny dramatické, tedy zejména politická rozhodnutí, situace, na základě nichž tato rozhodnutí vznikala, ale i dny všední, tzn. dny a situace, kdy obyčejní lidé museli nějakým způsobem v nastalé době denně fungovat, pracovat, nakupovat či kdy chtěli a toužili společensky žít.

Obdobným způsobem je napsána kniha autora Petera Demetze Praha ohrožená 1939 – 1945 s podtitulem: politika, kultura, vzpomínky. Autor vychází nejen z historiografie a tehdejšího tisku, ale především z vlastních zkušeností a vzpomínek. Všechny tři části knihy, uvedené v podtitulu, se navzájem kombinují a jsou na sebe napojeny tak, že se od začátku knihy, tedy od roku 1939 plynule čtenář přenesse až do roku 1945. V části politické například popisuje Háčovu cestu do Berlína v roce 1938, okupaci, Protektorát, Heydrichovu činnost v Praze, K. H. Franka i pražské povstání. Zmínky o kultuře jsou částečně osobními vzpomínkami, částečně autor čerpá z dobové i současné literatury. Nejosobnější jsou samozřejmě vzpomínky na vlastní rodinu, zejména pak na matku, která zemřela v Terezíně.

2 PROTEKTORÁT ČECHY A MORAVA

Pro nastínění situace, za které byl Reinhard Heydrich, muž, jenž je jednou z hlavních postav této bakalářské práce, jmenován zastupujícím říšským protektorem, věnuji úvod své práce Protektorátu. Je třeba znát nejen několik fakt o politickém i společenském uspořádání Protektorátu, ale především zdůvodnit, proč byl Heydrich na toto místo vůbec jmenován.

Protektorát byla forma německé okupační správy na části území českých zemí (49 363 km², 7 380 000 obyvatel) od 15. března 1939 do počátku května 1945. Protektorát byl zřízen za stavu faktické okupace výnosem Adolfa Hitlera ze dne 16. března 1939, kterým bylo území Čech a Moravy přičleněno k území Velkoněmecké říše. Protektorát měl formálně autonomní správu, jeho vláda i státní prezident však byli podřízeni okupační moci. Měnou byla říšská marka a protektorátní

koruna¹, jejichž nerovný kurz určovala říšská vláda. K zastupování zájmů Říše byl zřízen úřad říšského protektora v Čechách a na Moravě, ale také Říšské ministerstvo pro Čechy a Moravu. Konečným cílem měla být germanizace celého území, přičemž vrcholem tohoto úsilí bylo působení právě Reinharda Heydricha. Od 21. března 1939 bylo také povinné užívání němčiny jako úředního jazyka, což v běžném životě například znamenalo užívání dvojjazyčných nápisů (jména ulic) i úředních dokumentů. (Kol. autorů 1999, DIDEROT, s. 1181).

Jak bylo uvedeno, Říše potřebovala pro prosazování svých zájmů na území Protektorátu své zástupce. Dnem 18. března 1939 byl proto Adolfem Hitlerem jmenován říšským protektorem v Čechách a na Moravě Konstantin von Neurath. Jeho zástupcem pak byl ve funkci státního tajemníka Karl Hermann Frank. Konstantin von Neurath ve své funkci setrval až do roku 1943, i když od září 1941 již pouze jen formálně, neboť byl – na vlastní žádost – odeslán na tzv. „zdravotní dovolenou“. Pravým důvodem však byla skutečnost, že neprokázal dostatečnou tvrdost vůči českému národu, resp. proti vzrůstajícímu vlivu odbojového hnutí. Postupně totiž vzrůstal počet sabotážních akcí, v továrnách se ujalo např. heslo „PP“ neboli pracuj pomalu. Konstantin von Neurath byl v roce 1946 v Norimberku odsouzen k 15 letům vězení a o osm let později propuštěn ze zdravotních důvodů. Zemřel v srpnu 1956.

Ministerským předsedou první protektorátní vlády, která byla jmenována 27. dubna 1939, se stal bývalý divizní generál, armádní generál in memoriam, Ing. Alois Eliáš. Současně byl také spoluzakladatelem odbojové organizace Obrana národa. Po příchodu Reinharda Heydricha do Prahy byl Alois Eliáš zatčen, vyslýchán a poté

---

¹ Oficiální kurz byl 1:10. Dnem 1. října 1940 byla uzavřena celní unie mezi Protektorátem a Říší a došlo tak k tomu, že koruna pozbyla charakteru samostatného platidla.

vězně, de facto držen jako rukojmí, v Pankrácké věznici. Po Heydrichově smrti byl dne 19. června 1942 zastřelen na střelnici v Praze-Kobylisích. Dalšími předsedy českých protektorátních vlád se pak stali Jaroslav Krejčí anebo Richard Bienert. Protektorátním prezidentem byl Emil Hácha.

S politickými změnami současně souvisely i změny v hospodářské oblasti, tedy průmyslu i zemědělství. Protektorátní ekonomika byla přebudována pro potřeby válečného hospodářství. Problémy nastaly i s nákupem běžného spotřebního zboží či jídla. Příchod příslušníků okupační moci a vojáků a stanovení nevýhodného kurzu koruny vůči marce mělo za následek vzrůstající potřebu českých obyvatel předzásobit se. Ceny i spotřebu obyvatel Protektorátu tak začaly regulovat potravinové lístky.

2.1 Národní souručenství

Hácha předpokládal, že „budou likvidovány všechny dosavadní politické útvary a okamžitě se bude budovat nové jednotné politické hnutí“ (GEBHART, KUKLÍK 1996, s. 26). Vzniklo tak Národní souručenství, jehož programem byla národní pospolitost, sociální spravedlnost a křesťanská morálka. V čele Národního souručenství stál Hácha jako státní, protektorátní prezident, a bylo složeno z různých sociálních skupin obyvatelstva, a to z toho důvodu, aby na prvním místě budilo dojem symbolu národní jednoty. Výbor Národního souručenství měl zhruba 50 členů, z nichž asi 10 bylo zástupců extrémně pravicových a fašistických uskupení. Díky velké náborové akci² byla členy Národního souručenství

---

² „Pro členství byly stanoveny čtyři podmínky: česká národnost, bezúhonnost, plnoletost (21 let) a árijský původ“. (GEBHART, KUKLÍK 1996, s. 32).

většina obyvatelstva³. Toto uskupení mělo problematické postavení z toho důvodu, že, chtělo-li se podílet na moci, muselo, stejně tak jako protektorátní vláda či státní prezident, formálně uznat okupační akt. Přesto však, alespoň z počátku, zaštiťovalo některé celonárodní akce⁴, jež měly přispět k podpoře češství. Avšak s upevňováním německé okupační moci byly takovéto aktivity Národního souručenství, i přes proklamovanou loajalitu k německým okupantům, potlačovány. Postupná likvidace odbojových sítí navíc přispěla k tomu, že i do čela Národního souručenství se postupně dostávali „zastánci programové kolaborace. V lednu 1943 byla strana přeměněna v kulturní a osvětovou korporaci, propagující nacistický nový pořádek.“ (FIDLER 2002, s. 103). Tím však upadal i zájem českého obyvatelstva. Národní souručenství však sehrálo důležitou roli, která zde musí být zmíněna, neboť „jeho členitá organizační struktura totiž umožňovala na legálním základě navazovat kontakty mezi lidmi a skupinami, z nichž se rodilo národní hnutí odporu a organizované odbojové hnutí.“ (GEBHART, KUKLÍK 1996, s. 37). Například v odbojové organizaci Petiční výbor věrni zůstaneme (PVVZ) se uplatnil čelní funkcionář Národního souručenství Václav Žižka.

2.2 Odbojové organizace

Na základě snahy nepoddat se okupační moci postupně vznikaly odbojové organizace. Československý odboj v letech 1939 – 1945 lze pro lepší orientaci a zjednodušení rozdělit na odboj domácí a zahraniční, přičemž domácí odboj je dále členěn dle svého politického zaměření na komunistický a demokratický, a zahraniční pak na východní a západní.

---

³ „Do Národního souručenství vstoupili skoro všichni mužští příslušníci předmnichovských politických stran, včetně komunistů. Členy se však nemohli stát Židé.“ (BURIAN, KNÍŽEK, RAJLICH, STEHLÍK 2007, s. 13).

⁴ Např. manifestace a církevní shromáždění na Řípu, převoz ostatků básníka K. H. Máchy na Vyšehrad apod.

Zahraniční západní odboj je zastoupen exilovou vládou v Londýně v čele s jejím prezidentem Edvardem Benešem, zatímco sídlo východního odboje se nacházelo v Moskvě a v jeho čele stál Klement Gottwald.

Nejvýznamnější místo mezi odbojovými organizacemi zaujímá Obrana národa (ON), a to zejména díky tomu, že byla založena příslušníky bývalé československé armády a bývalými zpravodajskými důstojníky Hlavního štábu. Od svého počátku, po okupaci v březnu 1939, se vyvíjela jako vojenská odbojová organizace a byla řízena Hlavním velitelstvím sídlícím v Praze, kterému podléhala zemská vojenská velitelství (Praha, Čechy a Morava) a těm pak krajská velitelství (divizní), dále pak okresní (plukovní) a místní (praporeční a rotní). Mezi zakládající členy patřili zejména divizní generál Sergej Ingr, armádní generál Josef Bílý a generál Sergej Vojtechovský. Členové Obrany národa pak byli získáváni především z organizací jako Sokol, Orel apod. Obrana národa se soustřeďovala na získávání zpravodajských informací a během jara a léta 1939 zabezpečovala odchod dobrovolníků do exilu (především přes Polsko do Francie), kde se měli stát základem zahraničních československých jednotek. Po Heydrichově příjezdu do Prahy byli vedoucí činitelé Obrany národa, vrchní velitel armádní generál Josef Bílý a velitel zemského velitelství Čechy divizní generál Hugo Vojta, odsouzeni stanným soudem a popraveni zastřelením v ruzyňských kasárnách. Přes počáteční primární cíl této odbojové organizace vyvolat povstání proti okupantům (tento cíl se brzy ukázal jako v brzké době nerealizovatelný), se soustředila Obrana národa na zpravodajskou, sabotážní a diverzní činnost.

Politické ústředí (PÚ) byla organizace vzniklá v roce 1939 a byla zaměřena zejména na udržování zpravodajských kontaktů jak s exilovou vládou v Londýně, tak s předsedou protektorátní vlády Ing. Aloisem Eliášem. Politické ústředí bylo tvořeno příslušníky prvorepublikových politických stran, s výjimkou komunistů, a v jejím čele byl dr. Přemysl

Šámal. Dalšími členy pak byli např. dr. Prokop Drtina, prof. dr. Václav Klecanda anebo dr. Vladimír Krajina. Politické ústředí bylo v roce 1940 při rozsáhlém zatýkání jejich příslušníků prakticky zničeno.

Na manifest Věrní zůstaneme navázalo založení Petičního výboru věrní zůstaneme⁵ (PVVZ). Prvními představiteli této civilní odbojové organizace se stali Josef Fischer, Vojtěch Čížek a generál Jaroslav Čihák (zastupoval zde Obranu národa). Cílem tohoto výboru bylo mobilizovat a podněcovat veřejnost proti německé agresi, a to zejména rozvíjením zpravodajské činnosti zaměřené na sběr informací pro spojenecké armády, zajišťování ilegálních přechodů do zahraničí anebo ve vyvíjení sabotážní činnosti. K poskytování zpravodajských informací zasílaných exilu byla využívána ilegální vysílačka Sparta. Členkou tohoto výboru byla mimo jiné i dr. Milada Horáková.

ÚVOD neboli Ústřední vedení odboje domácího bylo založeno počátkem roku 1940 jako zastřešující orgán pro nejvýznamnější odbojové organizace (ON, PVVZ, PÚ) působící na území Protektorátu, a to poté, co po masovém zatýkání byla zničena struktura domácího odboje, zejména pak Obrany národa. Hlavní úkolem ÚVODu byla koordinace odbojových činností na území Protektorátu, především pak zpravodajská činnost a udržování spojení s exilem. Avšak i ÚVOD byl téměř celý zlikvidován, resp. došlo k likvidaci téměř celého jeho vedení, a to v polovině října 1941, kdy byla odhalena radiostanice Sparta.

V rámci odbojových činností vycházelo také několik ilegálních novin, např. V boj!, Čin, Pravda anebo Český kurýr.

---

⁵ Původní název zněl „Odkazu presidenta Masaryka věrní zůstaneme“.

3 REINHARD TRISTAN EUGEN HEYDRICH

Reinhard Heydrich je muž, který je nejen jednou z ústředních postav období heydrichiády, ale který se také nesmazatelně zapsal do naší historie. Narodil se 7. března 1904 v Halle. Jeho rodiče tvořili ne zcela sourodý pár, neboť otec, po kterém zdědil vztah k hudbě, pocházel ze skromných poměrů, zatímco matka byla přísná katolička z vyšší střední vrstvy. (DEMETZ 2010, s. 161).

V mládí studoval na hudební konzervatoři, na jaře 1919 se zapojil do činnosti protisocialistických bojůvek, a poté vstoupil jako kadet do válečného námořnictva a stal se důstojníkem telegrafní služby. Od roku 1923 sloužil na křižníku Berlin, kde byl jeho nadřízeným Wilhelm Canaris⁶. V roce 1928 se stal spojovacím důstojníkem velitelství přístavu v Kielu, kde zároveň spolupracoval jako expert oddělení pro zachycování a dešifrování radiových depeší. V roce 1931 byl však nucen od námořnictva odejít (údajně kvůli sexuálnímu skandálu) a nastoupil jako příslušník SA⁷ v Hamburku. Vstoupil do NSDAP⁸ a postupně získal přízeň Heinricha Himmlera, který jej v červenci 1932 postavil do čela Bezpečnostní služby. Po nástupu nacistů k moci přešel do policejního aparátu a stal se nejprve přednostou politického oddělení policejního ředitelství v Mnichově a o dva roky později stál v čele úřadovny Tajné

---

⁶ Je třeba uvést, že cesty Canarise a Heydricha se později opět propojily poté, kdy se v lednu 1935 stal Canaris přednostou Vojenské zpravodajské služby na německém ministerstvu války (Abwehr). Tato zpravodajská služba vedená Canarisem a v roce 1938 přejmenovaná na Vojenskou zpravodajskou službu Hlavního velitelství ozbrojených sil Velkoněmecké říše se postupně dostávala pod vliv Bezpečnostní služby, v jejímž čele stál Heydrich od roku 1932.

⁷ SA – úderní oddíl polovojenské organizace NSDAP. Ve 20. letech sloužila jako ochrana strany a jejich předáků. Od roku 1926, kdy byl založen oddíl SS, ztrácela politický vliv. Protože se v SA šířily kritické názory na vývoj nacistického hnutí, bylo její vedení likvidováno v tzv. „noci dlouhých nožů“ v roce 1934. (Kol. autorů 1999, DIDEROT, s. 1284).

⁸ NSDAP – národně socialistická německá dělnická strana. Politická strana založená v roce 1920 A. Hitlerem s programem všestranné opozice proti demokratickému systému. Propagovala teorii „čisté árijské rasy“. (Kol. autorů 1999, DIDEROT, s. 970).

státní policie v Berlíně. Od června roku 1936 se stal šéfem dvou bezpečnostních struktur, Úřadu tajné státní policie a Hlavního úřadu bezpečnostní služby, které v září roku 1939 sloučil do Hlavního úřadu říšské bezpečnosti.

Podílel se na likvidaci organizačních struktur SA (HAASIS 2004, s. 19), řídil aplikaci rasových zákonů v Německu a po vypuknutí války jemu podřízené jednotky (Einsatzgruppen) prováděly teror na okupovaných územích. Ve stejné době se také zúčastnil jako stíhací letec bojů na západní i východní frontě. (FIDLER 2002, s. 63).

3.1 Heydrichova činnost v Praze

Koncem září roku 1941, po odvolání říšského protektora Constantina von Neuratha na zdravotní dovolenou, byl jmenován zastupujícím říšským protektorem na okupovaném území Protektorátu.

Zpravodaj ČTK „věrně“ zachytil jeho příchod 27. září 1942 do Prahy s mnoha detaily. „Dnes dopoledne se ujal svého úřadu SS-Obergruppenführer a generál policie Heydrich, zastupující říšského protektora a pověřený výkonem jeho funkce. Před 11. hodinou dopolední nastoupily na Hradčanském náměstí před hlavním vchodem do Hradu čestné setniny branné moci, zbraní SS a policie. Na obou velkých stožárech prvního nádvoří vlála vlajka říšská a vlajka SS⁹. Obergruppenführer generál Heydrich se svým průvodem přijel na Hrad po hradní rampě, která byla vroubena špalírem obecnstva. Po uvítání státním tajemníkem SS-Obergruppenführerem K. H. Frankem vykonal

---

⁹ SS – ochranné oddíly vzniklé v roce 1925 jako elitní organizace z fanaticky oddaných přívrženců A. Hitlera. V čele stál říšský vedoucí SS (od roku 1929 H. Himmler). Po roce 1933 se staly významnou oporou nacistického režimu. (BURIAN, KNÍŽEK, RAJLICH, STEHLÍK 2007, s. 30).

přehlídku čestných oddílů, přičemž hrála vojenská hudba. (...) Za zvuků písní národa byla poté vztyčena na tereziánském traktu Pražského hradu vlajka říšského protektora. Nato se odebral Heydrich se svými spolupracovníky a osobnostmi, které se dostavily k jeho uvítání, do recepční síně Hradu. O dvanácté hodině navštívil státního prezidenta Háchu...“ (GEBHART, KUKLÍK 1996, s. 184 - 185).

Heydrich se však v den svého příjezdu na Pražský hrad neuvedl jen tímto oficiálním ceremoniálem, ale také svým projevem, jenž byl určen ještě téhož dne v podvečer jen německým novinářům. Heydrichův projev naznačoval zejména rysy jeho budoucí činnosti v Protektorátu. Mimo jiné uvedl: „Platí jasná směrnice: učinit všechno, co slouží Evropě, vedené Velkoněmeckou říší a vystříhat se všeho a potírat všechno, co jí škodí. Vůči zlomyslným silám mohu postupovat jenom s největší tvrdostí.“ (GEBHART, KUKLÍK 1996, s. 185).

Jedním z prvních Heydrichových úkonů na území Protektorátu bylo zatčení ministerského předsedy Aloise Eliáše, vyhlášení civilního výjimečného stavu (první stanné právo) na většině protektorátního území, rychlé odsouzení a popravy dříve zatčených vedoucích osobností vojenského i civilního odboje, rozsáhlé bezpečnostní razie proti odbojovému hnutí a úspěšná snaha o rychlou pacifikaci obyvatelstva. Jeho cílem bylo se vší tvrdostí zbavit český národ historického vědomí a v případě jakéhokoliv odporu užívat fyzické likvidace. Z Heydrichova projevu ze dne 2. října 1942 mimo jiné vyplývalo, že český národ již nebude mít místo na mapě „nové Evropy“. (GEBHART, KUKLÍK 1996, s. 186).

Heydrichovy cíle a plány se dají shrnout takto: „Vyhlášení civilního výjimečného stavu a rozsudky stanných soudů po Heydrichově příchodu do Prahy sledovaly více cílů – nejen zastrašit a šokovat celou českou společnost, ale zároveň si „vyřídit účty“ s organizovaným odbojovým

hnutím a v neposlední řadě demonstrovat, jaké následky s sebou přináší „protivení se zájmům říše, nepochopení reality příslušnosti k říši a poslušnosti vůči říši“. Jednoduše řečeno, Heydrichovým úkolem bylo srazit Čechy na kolena.“ (GEBHART, KUKLÍK 1996, s. 197).

Jako protipól se jeví výhody, které sloužily pro favorizovanou dělnickou třídu, zejména pak pro preferovaný zbrojní průmysl. „V Praze Heydrich využil stávajících oficiálních struktur, tzn. Národní odborové ústředny zaměstnanecké (NOÚZ), a nařídil podnikovým funkcionářům oznámit dělnictvu, že se chystají velké změny. Na 24. října jej pod vedením předsedy NOÚZ Václava Stočese sezval na Pražský hrad, kde k nim přednesl propagandistický projev. Potom zvýšil dělníkům některé přídělky na stejnou úroveň jako v říši, nechal ve fabrikách distribuovat 200 000 párů bot, zařídil závodní jídelny poskytující zaměstnancům na dlouhých směnách bezplatné obědy a zavedl dělnické rekreace v prvotřídních střediscích (jako byly například Luhačovice), jichž se do roku 1944 zúčastnilo na 80 000 pracujících (našli se však i tací, kteří odmítli).“ (DEMETZ 2002, s. 213).

Se svou sociální politikou vedenou „metodou cukru a biče“ si Heydrich dokázal získat část českého dělnictva, avšak tyto poskytované výhody byly výměnou za oddanost a loajalitu. Nicméně tento Heydrichův přístup k dělnictvu nedokázal v nejmenším vyvážit tvrdý postup vůči české inteligenci. 19. ledna roku 1942 Heydrich jmenoval novou protektorátní vládu, která se stala pouhým vykonavatelem okupační politiky, a zároveň zrušil výjimečný stav. Během jara roku 1942 zahájil celkovou reorganizaci protektorátní správy, jíž se mělo území Čech a Moravy postupně včlenit do Velkoněmecké říše. Během této činnosti byl 27. května 1942 zasažen střepinou bomby během atentátu, který provedla výsadková skupina Anthropoid, a kterému po několika dnech podlehl. Smrt Reinharda Heydricha rozpoutala na protektorátním území krvavý teror.

4 EXIL – ROZHODNUTÍ A PŘÍPRAVA ATENTÁTU

V Londýně, na Porchester Gate, se 3. října 1941 sešli k poradě plk. gšt. František Moravec a mjr. gšt. Emil Strankmüller se styčným důstojníkem SOE¹⁰ mjr. Petrem Wilkinsonem. Předmětem porady byla výměna názorů na zahájení zvláštních operací, jejichž cílem bylo Československo. Úkolem mělo být provádění různých zpravodajských, sabotážních, spojovacích a teroristických úkolů. Zatím jediná zkušenost s vysláním prvního československého parašutisty do vlasti, rotného Otmara Riedla, žádné poznatky nepřinesla, protože parašutista zůstal nezvěstným. Od té doby uplynulo půl roku a SOE nyní hodlala dát vysílání parašutistů do Československa větší prostor a pevnější řád. Program na operační období říjen 1941 – duben 1942 měl začít dvěma lety určenými na dobu v rozmezí od 30. září do 10. října 1941. Konstatovalo se, že první let bude vyhrazen operaci PERCENTAGE a druhým budou dopraveny trhaviny, čímž se fakticky otevře program IRON, resp. GOLD, tedy program sabotážních akcí na okupovaném území. (ŠOLC 2005, s. 20). Na zmíněné poradě v Londýně byl tedy 3. října 1941 vydán úkol, ale pokud šlo o cíl útoku, nebylo jednoznačně řečeno, že to bude Reinhard Heydrich. V úvahu přicházel i K. H. Frank a z dochovaného zápisu je patrné, že plk. Moravcovi bylo v podstatě jedno, kdo z těchto dvou v Praze zaplatí životem za spáchané zločiny na českém národě (viz příloha č. 1 „Úřední záznam“ ze dne 3. října 1941). (BURIAN, KNÍŽEK, RAJLICH, STEHLÍK 2007, s. 33).

Výběr parašutistů pro zvláštní operace provádělo v té době několik důstojníků zpravodajského odboru Ministerstva národní obrany. Především majoři Karel Paleček a Josef Bartík. Jejich volba padla

---

¹⁰ Správa pro zvláštní operace (Special Operations Executive), britská vládní instituce pro vedení nepravidelné války vznikla 16. 7. 1940 rozhodnutím britské vlády Winstona Churchilla a byla podřízena ministerstvu pro vedení hospodářské války.

v případě této akce na rotmistra Jozefa Gabčíka a rotného Karla Svobodu. Oba jmenovaní přijeli 3. října 1941 do Londýna a ještě téhož dne, v 15:10 hodin jim byl svěřen a vyhlášen úkol, který měli v Praze splnit zcela samostatně, v čase, v místě a způsobem, který sami po zvážení všech okolností a hledisek uznají za vhodný. Oba parašutisté okamžitě a spontánně prohlásili, že úkol přijímají a že úkol splní.

V Manchesteru, ve výcvikovém padákovém středisku SOE se měli zdokonalit ve vzdušném výcviku tím, že provedou ve dvojici dva denní seskoky z letounu Whitley a jeden noční seskok z upoutaného balonu. Rotný Svoboda se však při doplňovacím výcviku v seskoku padákem zranil. Vystřídán byl proto rotným Janem Kubišem, Gabčíkovým kamarádem. Ten však neměl připraveny protektorátní doklady ani neabsolvoval speciální výcvik, proto byl odlet posunut.

Zde je však nutno upozornit, že přípravy na podniknutí celé akce provázely jistý spěch, což dokládá i představa o plánování odletu výsadkové skupiny. Původní odlet byl totiž určen již na noc mezi 7. až 10. říjnem 1941 (tedy jen několik dní po schůzce uskutečněné 3. října), a atentát plánován na symbolické datum, tj. na státní svátek 28. října, tedy den výročí vzniku Československé republiky. Jak se později ukázalo, obecně vládla zjednodušená představa o přípravě a provedení atentátu. Tato představa přetrvávala i přes informace, které se do Londýna dostávaly. Tyto informace, přesto že nebyly nijak zkreslovány, nemohly v žádném případě vystihnout atmosféru, která v okupovaném Československu byla. „...i přílišné očekávání, s nímž parašutisté mnohdy přicházeli do okupované vlasti. Místo očekávané hromadné podpory ze strany obyvatel často narazili na strach a odmítání a skončili v široké síti českých konfidentů gestapa.“ (BURIAN, KNÍŽEK, RAJLICH, STEHLÍK 2007, s. 37). Řada autorů publikací na toto téma se zmiňuje o tom, že parašutisté sami byli rozčarováni atmosférou strachu.

Historici zabývající se výsadky z Londýna¹¹ v roce 1942 se v podstatě shodují, že jejich členové nebyli na poměry Protektorátu připraveni. Zarážející bylo, že jen málokdo z nich dodržoval přísná pravidla konspirace. Když po seskoku zjistili, že naděje na pomoc, například na záchytných adresách, je minimální, mnozí vyhledali rodiny, navštěvovali své dívky, bydleli u matek: prostě se vrátili do prostředí, kde je v míru každý znal. „Gabčík s Kubišem měli rozkaz nenavazovat styk s odbojovými organizacemi, protože by mohly být infiltrované gestapem, ale nic jiného jim nezbývalo, jinak by v Protektorátu nepřežili a úkol nesplnili“¹². (DEMETZ 2010, s. 253 - 254).

Nepochopení a nemožnost „vžít“ se do takové situace dokládá i fakt, že těsně před atentátem, 12. května 1942, byla prostřednictvím vysílačky LIBUŠE odeslána depeše následujícího znění: *„Z příprav, které konají Ota a Zdeněk¹³, a podle místa, kde je konají, usuzujeme přes jejich stálé mlčení, že chystají atentát na H. Tento atentát by v ničem neprospěl spojencům a pro náš národ by měl nedozírné následky... Prosíme proto, abyste přes SILVER dali příkaz, aby atentát nebyl proveden. Nebezpečí z prodlení, dejte příkaz obratem. Kdyby to bylo přesto nutné ze zahraničních důvodů, necht' se podnikne atentát na zdejšího Quislinga, v první řadě EM¹⁴“*.

4.1 Výsadkové skupiny

Samostatnou podkapitolou jsou výsadkové skupiny, které tvořily první vlnu výsadků z Velké Británie do protektorátního Československa. Základní charakteristika výsadkových skupin je čerpána z knihy Jiřího

---

¹¹ Celkem bylo v letech 1941 až 1945 vysazeno v Protektorátu 36 skupin, jež tvořilo 101 mužů. (GAZDÍK 2002).

¹² Uvedeno pro ilustraci, jak se plány a úkoly Londýna rozcházely s realitou Protektorátu.

¹³ Falešné protektorátní legitimace zněly na jména Zdeněk Vyskočil (Gabčík) a Otto Strnad (Kubiš).

¹⁴ Emanuela Moravce.

Fidlera „Atentát“ (FIDLER 2002). Tato podkapitola je důležitá pro lepší srovnání úspěšnosti, neúspěšnosti či problémů těchto výsadkových skupin. Je tak možno přehledněji porovnat s čím se výsadkové skupiny potýkaly, zejména pak u většiny výsadkových skupin to byla nepřesnost seskoku (BENJAMIN a ZINC byli dokonce vysazeni mimo území Protektorátu), častá byla zranění při seskoku, docházelo k obtížnému navazování kontaktů, často nastávaly problémy s ukrýváním, zpětným nalezením či případným objevením materiálu apod. Jedním z hlavních úkolů výsadkových skupin bylo zejména dodání radiostanic, případně náhradních dílů k radiostanicím, které mnohdy tvořili jediný komunikační most mezi domácím a zahraničním odbojem. Pokud by nebyly uvedeny příklady ostatních skupin bylo by možné se domnívat, že tyto problémy řešila pouze skupina Anthropoid. Z těchto důvodů je tedy objektivnější seznámit se i s osudy ostatních výsadkových skupin.

BENJAMIN bylo označení prvního československého výsadku, tedy první operace s vysláním parašutisty na území Protektorátu. Úkolem tohoto výsadku bylo navázání spojení s domácím odbojem, resp. se jednalo o zkoušku nového způsobu kontaktů mezi zahraničním a domácím odbojem. Jako dobrovolník byl vybrán rotný **Otmar Riedl** (krycí dokumenty byly zpracovány na jméno Josef Novák), který v rámci příprav na výsadek prošel parašutistickým a sabotážním kurzem. Úkol prvního výsadku však zůstal nesplněn, a to v důsledku, později mnohokrát se opakující navigační chyby. Otmar Riedl nebyl v dubnu 1941 vysazen u Křečhoře na Kolínsku, kde jej očekávala přejímací skupina domácího odboje, ale v jednom z horských údolí Alp nedaleko rakouského Landecku. Úkol tak zůstal nesplněn, avšak díky této chybě se jedinému členovi prvního výsadku podařilo přežít válku na svobodě.

Druhý výsadek z Velké Británie s názvem **PERCENTAGE** byl tvořen opět jen jedním členem, a to svobodníkem aspirantem **Františkem Pavelkou**, který seskočil v noci na počátku října 1941 nedaleko Čáslavi.

Jeho úkolem bylo, stejně jako u BENJAMINA, navázání kontaktu s domácím odbojem, konkrétně s Ústředním vedením odboje domácího. Jeho představitelům se měl dát k dispozici jako radista a navíc měl předat náhradní součástky pro další radiostanice. Plánované místo výsadku, obec Nasavrky, opět z důvodu navigační chyby nebylo dodrženo. Pomocí záchytných adres se mu ale již za dva dny podařilo dostat do Prahy a navázat kontakt s Karlem Bondym. Přesto nemohl František Pavelka zahájit svou činnost, neboť již docházelo k rozsáhlému zatýkání představitelů ÚVODu a navíc se gestapo zmocnilo jeho vysílačky. Koncem října byl jediný člen skupiny PERCENTAGE zatčen.

V noci na 29. prosince 1941 byly na území Protektorátu vysazeny společně tři výsadkové skupiny. V pořadí třetí skupina **ANTHROPOID** byla doprovázena čtvrtou výsadkovou skupinou, nesoucí označení **SILVER A** a pátou **SILVER B**. Členy skupiny **SILVER A** byli nadporučík **Alfréd Bartoš** (krycí doklady na jméno Emil Sedlák), rotmistr **Josef Valčík** (Zdeněk Toušek) a svobodník **Jiří Potůček** (Alois Tolar). Zejména díky přátelům Alfréda Bartoše, jež na pardubicku měl, se skupině podařilo navázat kontakty s domácím odbojem. Radiotelegrafista Jiří Potůček úspěšně navázal prostřednictvím radiostanice Libuše pravidelné spojení s Vojenskou radiovou ústřednou. Rotný **Jan Zemek** a četař **Vladimír Škácha** byli členy skupiny **SILVER B**, která měla na území Protektorátu působit nejen ve prospěch organizací domácího odboje, ale i jako záloha skupiny **SILVER A**. Při doskoku však došlo k poškození radiostanice a tak nebylo možno exil kontaktovat. Nezdařilo se však ani kontaktování domácího odboje pomocí záchytných adres ani zkontaktování se skupinou **SILVER A**. Přesto se oba členové skupiny **SILVER B** dokázali zapojit do činnosti domácího odboje a dočkat se konce války.

Diverzní skupina, v pořadí šestá, s označením **OUT DISTANCE** měla plnit zvláštní úkoly zaměřené na radiové navádění britského bombardovacího letectva. K tomuto úkolu byla vybavena naváděcím

přístrojem Rebecca. Při své činnosti měla podléhat skupině SILVER A. Členy skupiny byli nadporučík **Adolf Opálka** (doklady na jméno Adolf Král), rotný **Karel Čurda** (Karel Vrbas) a desátník aspirant **Ivan Kolařík** (Jan Krátký). Výsadek opět neměl jednoduchý průběh. Skupinu se podařilo vysadit až na třetí pokus, koncem března 1942 u Ořechova nedaleko Telče, přičemž velitel výsadku si při přistání pohmoždil nohu a Ivan Kolařík ztratil doklady. Navíc, díky zpozorovanému letadlu byl objeven jak materiál ukrytý v lese, tak i při seskoku ztracené Kolaříkovy dokumenty. Protože se nezdařilo ani vyzvednutí Rebeccy, nebyla z toho důvodu úspěšná ani operace Canonbury (bombardování plzeňské Škodovky), která byla právě díky absenci Rebeccy zabezpečována tak, že jako signalizace byly založeny ohně. Po návratu do Prahy se nadporučík Opálka podílel na úkolech skupiny ANTHROPOID a zúčastnil se provedení atentátu. Protože se jeho skupina rozpadla (Kolařík spáchal sebevraždu a Čurda dezertoval), převzal velení nad skupinou parašutistů různých výsadkových skupin, kteří se nacházeli v Praze, a spolu s nimi padl v kostele sv. Cyrila a Metoděje.

ZINC, sedmá výsadková skupina, jejímiž členy byli nadporučík **Oldřich Pechal** (krycí jméno Oldřich Pešar), rotmistr **Arnošt Mikš** (Arnošt Mikola) a četař **Viliam Gerik** (Vilém Gertík), měla za úkol vytvořit samostatné odbojové centrum na jižní Moravě. Pro tento úkol měla k dispozici tři radiostanice a finanční hotovost. Opět však došlo k navigační chybě a skupina byla koncem března 1942 vysazena až na Slovensku u obce Gbely. Zde museli zanechat většinu materiálu a dostat se přes hranice do Protektorátu. Pro větší bezpečnost pokračovali každý samostatně. Operace skončila naprostým krachem, a to nejen z důvodu navigační chyby při vysazení, ale i proto, že Arnošt Mikš padl, Oldřich Pechal byl zatčen a Viliam Gerik začal po svém zatčení spolupracovat s gestapem.

Osmá výsadková skupina nesla označení **STEEL** a měla pouze jednoho člena - **Oldřicha Dvořáka** (doklady na jméno Oldřich Dražil). Byl vysazen společně s výsadkovými skupinami BIOSCOP a BIVOUAC v noci na 28. dubna 1942 do blízkosti obce Požáry na Křivoklátsku. Úkolem Oldřicha Dvořáka bylo dopravení a předání nové radiostanice a náhradních součástí k radiostanici Libuše. Materiál však byl špatně ukryt, objeven a nahlášen Gestapu. Došlo tak ke ztrátě nejen radiostanice (součástky pro Libuši byly předány), ale i sabotážního materiálu dalších dvou skupin. Dvořákovi se alepoň podařilo navázat kontakt s Alfrédem Bartošem (velitelem skupiny SILVER A), který dal Dvořáka k dispozici radistům ÚVODu, kde se podílel na vysílání radiostanice Sparta.

V pořadí devátá výsadková skupina nesla název **BIOSCOP**. Plánované podřízení skupině ZINC se však díky problémům neuskutečnilo a proto se BIOSCOP přeorientoval na SILVER A. Na území Valašska měla být jejím úkolem sabotážní činnost zaměřená na průmysl, silniční a železniční dopravu. Členy skupiny byli rotmistr **Bohuslav Kouba** (doklady na jméno Karel Táborský), četař **Jan Hrubý** (Jan Zeman) a četař **Josef Bublík** (Josef Sedláček). Protože byl destrukční materiál všech tří skupin po seskoku nalezen a zabaven gestapem, navázali alespoň členové skupiny styk s domácím odbojem.

BIVOUAC - označení desáté výsadkové skupiny, jejímž hlavním úkolem byla, stejně tak jako u BIOSCOPU, sabotážní činnost, ovšem na území Přerova. Rotmistr **František Pospíšil** (doklady na jméno František Nebeský), rotný **Jindřich Čoupek** (Jindřich Čeladný) a desátník aspirant **Libor Zapletal** (Libor Zeman) měli zejména za úkol orientovat svou sabotážní činnost na železniční dopravu. Díky ztrátě materiálu již po seskoku nebyla ani tato skupina nijak úspěšná.

Členy jedenáctého výsadku byli rotný **Ludvík Cupal** (doklady na jméno Ludvík Musil) a rotný **Jaroslav Švarc** (Jaroslav Zelinka). Skupina

s názvem **TIN** měla za úkol provést atentát na protektorátního ministra školství Emanuela Moravce. Společně se členy skupiny INTRASITIVE byli vysazeni v noci na 29. dubna 1942 na Rožmitálsku. Ani tento seskok však nebyl zcela úspěšný, neboť se při něm zranil rotný Cupal, jemuž poté pomohl desátník Lukaščík ze skupiny INTRASITIVE. To však mělo za následek, že se skupina TIN již nesetkala. Jaroslav Švarc poté v Praze spolupracoval s Adolfem Opálkou.

Poslední výsadková skupina první vlny výsadků z Velké Británie, v pořadí dvanáctá, nesla označení **INTRANSITIVE**. Její členové, nadporučík **Václav Kindl**, četař **Bohuslav Grabovský** a desátník **Vojtěch Lukaščík**, museli nakonec po problémech (Lukaščík se staral o zraněného Cupala, ztráta diverzního materiálu) na své úkoly rezignovat. Navíc, Václav Kindl se stal nebezpečným konfidentem, jenž několikrát přivedl gestapo na stopy dalších výsadkových skupin.

4.2 Jozef Gabčík a Jan Kubiš

Jozef Gabčík (příloha č. 2, obr. 1) se narodil 8. dubna 1912 ve vesnici Poluvsie u Rájeckých Teplic v okrese Žilina, kde žil společně se dvěma bratry a sestrou. Po obecné škole v Rájeckých Teplicích absolvoval ještě čtyři třídy měšťanské školy a dvě třídy odborné školy železářské v Kovářově. V Košicích pak nastoupil 1. října 1932 u Pěšího pluku 14 a poté s velmi dobrým prospěchem absolvoval v Prešově poddůstojnickou školu. 1. května 1939 utekl ze Slovenska do Krakova, kde vstoupil do československé vojenské skupiny. Zde se potkal s Janem Kubišem a společně odjeli lodí do Francie, kde je čekal 1. pluk Cizinecké legie. Poté, 26. září 1939 byli prezentováni u československé armády ve francouzském městě Agde. Gabčík sloužil u 12. roty 1. pěšího pluku jako zástupce velitele kulometné čety, Kubiš se stal účetním rotmistrem vedlejší 11. roty. Později si s mnoha dalšími podal Gabčík přihlášku k letectvu. Toto přání se mu nesplnilo, byl však jedním z prvních československých absolventů kurzu útočného boje ve Skotsku. Na tento

kurz pak navazoval kurz vzdušného výcviku, kde se procvičovala teorie i praxe seskoku padákem apod. Počátek operace Anthropoid se pak začíná počítat začátkem října 1941, kdy bylo rozhodnuto o provedení atentátu a byli vybráni parašutisté Gabčík a Svoboda. (ČERNÝ 2007).

Jan Kubiš (příloha č. 2, obr. 2) se narodil v Dolních Vilémovicích u Třebíče jako druhé ze čtyř dětí. V říjnu 1935 byl povolán na základní vojenskou službu k 31. pěšímu pluku "Arco" do Jihlavy. Jako absolvent poddůstojnické školy dosáhl hodnosti desátníka a jako délesloužící je převelen do 34. pěšího pluku "Střelce Jana Čapka" v Opavě. Zde byl povýšen jako velitel družstva do hodnosti četaře. V červnu 1939 opustil Protektorát. V Polsku se připojil ke vznikající československé vojenské jednotce v Krakově. Právě zde se spojila jeho společná cesta s Jozefem Gabčíkem a společně odplouvají do Francie. Po porážce Francie se egyptskou lodí přepravil do Anglie, kde byl po absolvování kurzu zařazen jako rotmistr. V prosinci 1940 se hlásí do speciálního výcviku.

Gabčík s Kubišem se stali nerozlučnými přáteli v kasárnách i mimo ně. Všichni o nich hovořili jako o dvojčatech a kamarádské dvojici, která k sobě přilnula nevšedním přátelstvím, které je provázelo po zbytek života. Doplnovali se i povahově. Svě role si rozdělili i 27. května 1942 v zatáčce pod Vychovatelnu. (ČERNÝ 2007).

5 ATENTÁT

5.1 Skupina Anthropoid na území Protektorátu

Dne 28. prosince 1941 ve 22.00 hodin vzlétl z jihoanglického letiště Stradishall-Tangmere v Sussexu bombardér Halifax L 9613 britského královského letectva, který pilotoval jeden z nejzkušenějších anglických pilotů Ron Clifford Hockey¹⁵. Na palubě Halifaxu bylo kromě sedmi členů osádky i dalších sedm „cestujících“. Skupinu Anthropoid tvořili Jan Kubiš a Jozef Gabčík. Skupina SILVER A, jejímiž členy byli Alfréd Bartoš, Josef Valčík a Jiří Potůček, měla za úkol vyhledat vedoucí činitele domácího odboje a obnovit radiotelegrafické spojení s Londýnem. Skupinu SILVER B tvořili Jan Zemek a Vladimír Škácha a jejich úkolem bylo předat rádiovou stanicí, která však byla při seskoku poškozena, a navíc se této skupině vůbec nepodařilo navázat kontakt ani s odbojem ani s Londýnem.

Skupina Anthropoid měla plánováno provést výsadek v Ejpovicích východně od Plzně. Ovšem z důvodu ne zcela dobré organizace a připravenosti a také díky nepříznivým povětrnostním podmínkám, kdy byla většina orientačních bodů pokryta sněhem, na plánovaném Plzeňsku nesekočili a došlo k tomu, že Gabčík s Kubišem seskočili dne 29. prosince 1941 u obce Nehvizdy u Čelákovic, tedy 30 kilometrů východně od Prahy. I přes nepřesný výsadek a Gabčíkovu zraněnou nohu, kterou si narazil při dopadu na zmrzlou zem, se jim podařilo navázat kontakt se skupinou sokolů z Lysé nad Labem – sokolskou odbojovou organizací JINDRA. Vedoucím této ilegální organizace byl

---

¹⁵ Group Captain Ron Clifford Hockey byl mimo jiné velitel 138. peruti RAF pro zvláštní účely.

prof. Ladislav Vaněk, který však po svém zatčení gestapem začal s německou stranou spolupracovat.

Mezi prvními pomocníky parašutistů byli např. Václav Král - inspektor tajné státní policie, Václav Stehlík - železniční penzista anebo Břetislav Bauman - mlynář, s jehož pomocí parašutisté navázali spojení s organizací JINDRA. Většina jmenovaných poté zahynula i se svými rodinami 24. října 1942 v Mauthausenu při hromadné popravě.

Gabčíkovi s Kubišem se pak podařilo navázat spojení, na tzv. „záchytných adresách“, které jim tak umožnily odjet do Prahy. Zde se ukrývali například u rodin Moravcových, Fafkových, Svatošových, Khodlových, Novákových či Ogounových (viz příloha č. 3a, 3b „Mapa Prahy“, BURIAN, KNÍŽEK, RAJLICH, STEHLÍK 2007, s. 62-63). Tyto rodiny pomáhaly parašutistům shánět nejen potravinové lístky, ale i hledat další úkryty anebo dělat spojky, a to vše s neustálým vědomím hrozícího trestu smrti.

5.2 Před atentátem

Na provedení atentátu se přímo podíleli tři parašutisté. Jozef Gabčík a Jan Kubiš (oba příslušníci výsadkové skupiny Anthropoid) a Josef Valčík (člen výsadkové skupiny SILVER A). V literatuře je možné setkat se s informací, že se na atentátu podílel i Adolf Opálka (člen výsadkové skupiny OUT DISTANCE), ovšem některé texty naopak jeho účast zpochybňují, i když ne zcela vylučují, a to zejména díky chybějícím důkazům, jako například Emmert (EMMERT 2008, s. 64). Opačnou variantu uvádí Fidler (FIDLER 2002, s. 111): „...odešel do Prahy, kde se stal faktickým velitelem zde přítomných parašutistů a podílel se na provedení atentátu na Reinharda Heydricha“. Demetz (DEMETZ 2010, s. 255 - 256) naopak při popisu atentátu Adolfa Opálku vůbec nezmiňuje,

zatímco autoři Burian, Knížek, Rajlich, Stehlík (BURIAN, KNÍŽEK, RAJLICH, STEHLÍK 2007, s. 54), v odkazu o Adolfu Opálkovi zmiňují jeho podíl na přípravách¹⁶.

23. května 1942 se uskutečnila schůzka v bytě Ogounových, kde se sešli zástupci podzemních skupin s několika parašutisty, mimo jiné i s Gabčíkem, Kubišem a Opálkou. „Schůzka v bytě rodiny Ogounových znovu potvrdila, že v otázce úkolu skupiny Anthropoid se názory českého podzemí a londýnské exilové vlády rozcházejí.“ (DEMETZ 2010, s. 254). Přesto bylo stanoveno datum provedení atentátu na 27. května 1942, neboť spolupracovník odboje, truhlář hospodářské správy Pražského hradu František Šafařík, měl možnost nahlédnout do Heydrichova programu, kde zjistil, že by měl Heydrich odcestovat 27. května na pracovní schůzku do Berlína.

Jako nejvhodnější místo k provedení atentátu si parašutisté vytipovali zatáčku v Praze Libni, neboť právě zde se silnice v zatáčce prudce stáčí z Kirchmayerovy třídy¹⁷ do ulice V Holešovičkách. Dalším důvodem pro vybrané místo byl i ten fakt, že touto cestou Heydrichův služební automobil Mercedes-Benz 320 C černé barvy s poznávací značkou vozu SS-3 projížděl téměř denně na pravidelné cestě z Panenských Břežan, kde Heydrich žil spolu s rodinou, na Pražský hrad a právě zde musel vůz přibrzdit a výrazně zpomalit, aby ostrou zatáčku bezpečně projel.

---

¹⁶ Je ovšem zapotřebí říci, že z těch textů, kde autoři přisuzují Opálkovi „účast“ na atentátu nevyplývá, zda je o této účasti uvažováno jako o samotné přítomnosti v místě spáchání atentátu.

¹⁷ Kirchmayerova třída, později třída Rudé armády, dnes Zenklova ulice.

5.3 Atentát: Operace Anthropoid

Ráno, v den atentátu, si Gabčík s Kubišem na Žižkově vypůjčili jízdní kola, na kterých dojeli společně do Holešovic, kde k sobě přibrali třetího atentátníka Josefa Valčíka. Poté, co se dostavili na místo atentátu, rozmístili se v zatáčce a čekali na Heydrichův příjezd.

Akce byla, dle dostupných pramenů, naplánována a provedena takto: Valčík stál před zatáčkou v takové vzdálenosti, aby mohl, v případě, že Heydrichův vůz pojedede bez ozbrojeného doprovodu, dát Kubišovi s Gabčíkem znamení odleskem ze zrcátka. To byl signál pro Gabčíka, který do té doby schovával samopal značky Sten Mk. II pod kabátem. Ve chvíli, kdy se blížil pomalu jedoucí Heydrichův automobil, odhodil Gabčík kabát a vstoupil automobilu do dráhy s namířeným samopalem. V nejdůležitějším okamžiku však samopal (o nespolehlivosti samopalů se výsadkáři zmiňovali již při trénincích v Anglii) selhal. Heydrich, v rozporu se zásadami bezpečnosti, které, a atentát je toho důkazem, nedodržel, dal pokyn svému řidiči k zastavení vozu, stoupl si ve vozidle a snažil se vytáhnout svou pistolí. V tu chvíli pohotově zareagoval Kubiš, který měl ve své aktovce připraveny dvě bomby, a vrhl jednu bombu přímo proti automobilu. Jeho útok však nebyl zcela úspěšný, Kubiš minul cíl a bomba explodovala nad stupátkem před pravým zadním kolem Heydrichova Mercedesu. Výbuch prorazil karoserii, vyvrátil pravé dveře a byl dokonce natolik silný, že vyrazil skleněné výplně oken nejen kolem projíždějící tramvaje č. 3, ale i okolních domů. Heydrich byl pro tuto chvíli pouze zraněn.

5.4 Situace bezprostředně po atentátu

Kubiš byl na obličeji poraněn od střepin a krvácel. Stačil však nasednout na kolo a ujet. Ukryl se v domě rodiny Novákových. Marie Nováková Kubiše ošetřila, zatímco její dcera Jindřiška Nováková šla ven, aby ukryla Kubišovo kolo, které zůstalo před Baťovou prodejnou v Libni.

Gabčíka pronásledoval řidič Heydrichova vozu Klein. Po nevydařeném úniku Gabčíka do řeznictví, kde neúspěšně hledal zadní východ, byl Gabčík Kleinem dostižen. Gabčík ale svému protivníkovi prostřelil nohu a uprchl. Ukryl se nejprve u rodiny Svatošových.

Heydrich však již v tu dobu nebyl bolestí schopen pohybu, byl bezmocný a odkázán na pomoc ostatních. Pomoc mu poskytla žena, která v něm poznala zastupujícího říšského protektora, zastavila projíždějící malý nákladní automobil, který Heydricha odvezl do nedaleké nemocnice na Bulovce. První ošetření poskytl Heydrichovi kolem 11. hodiny český lékař Vladimír Šnajdr. Poté však již byl Heydrich v péči pouze německých lékařů. I přesto 4. června 1942 svým zraněním podlehl. Smrt tedy nezpůsobili atentátníci přímo, ale zavinila ji infekce. Tu způsobily nejpravděpodobněji koňské žíně vyplňující polstrování sedadel automobilu, které se spolu s úlomky střepein dostaly při výbuchu zastupujícímu říšskému protektorovi do těla. Ve své podstatě to byla relativně špatně provedená akce s úspěšným výsledkem, kterým byla Heydrichova smrt. Na informace, které by vedly k dopadení pachatelů atentátu, byla vypsána odměna jeden milion říšských marek, další milion nabídla protektorátní vláda. Do historie pak atentát vešel pod názvem Operace Anthropoid.

V nemocnici Na Bulovce sloužil, ve chvíli, kdy sem přivezli zraněného Heydricha, český lékař Josef Poledník, který o šedesát šest let později v článku Milana Freiberga „Lékař z Opavy byl při operaci Heydricha“ vzpomíná na situaci, která se v nemocnici odehrála. Autor článku píše: *„Doktor Poledník se spolu se dvěma kolegy chystali na operaci pacientky, když v tom přivezli tělo Heydricha, na kterého byl chvíli předtím spáchán atentát. (...) Lékaři německé národnosti svlékli raněného. (...) Heydrich sedí a vzadu na kabátě vidím díru velikosti dlaně s nerovnými propálenými okraji. Cítím vůni spálené vlny. Trochu zaschlé krve s příškvary spálené látky uniformy lpí na bílé hedvábné košili, rovněž*

spálené. (...) Z rány lékaři Heydrichovi dokonce vytahují i kousek žíně a impregnované kůže ze sedadla Mercedesu a také kousky granátu. (...) V záplavě uniforem dvě elegantní ženy ve světlých kostýmech (...) paní Heydrichová je podpírána mladou paní Frankovou. (...) Sedmý den po operaci se dostavila krize. Vysoké teploty. Z rány hojná hnisavá sekrece. Osmý den ochrnují obě končetiny. Znovu operace. (...) Heydrich v jedenáctý den po operaci souvisle mluví a diktuje direktivy o provádění pomsty. Poté se jeho stav zhorší a 4. června umírá. Podle lékařů jsou bezprostřední příčinou smrti zápal plic a oslabené srdce.“ (FREIBERG 2008, s. 4).

6 „HEYDRICHYÁDA“

Ve středu 27. května se v 17:00 hodin ozvalo z českého rozhlasu ozvalo následující hlášení:

„Dne 27. května 1942 byl v Praze spáchán atentát na Zastupujícího říšského protektora SS-Obergruppenführera Heydricha. Na dopadení pachatelů se vypisuje odměna 10 milionů korun. Kdo pachatelům poskytuje přístřeší, anebo pomoc, anebo má vědomost o jejich osobě či o jejich pobytu a neoznámí to, bude zastřelen s celou svou rodinou.

Nad Oblastí oberlandratu Praha se vyhláší oznámením této zprávy v rozhlase civilní výjimečný stav. Nařizují se tato opatření:

- a) zákaz vycházet z domů pro veškeré civilní obyvatelstvo od 27. května 21. hodiny až do 28. května 6. hodiny;*
- b) na tutéž dobu se uzavírají veškeré hostince, biografy, divadla, veškeré zábavní podniky a zastavuje se veškerá doprava;*
- c) kdo se přes tento zákaz v uvedené době objeví na ulici, bude zastřelen, nezůstane-li stát na první výzvu;*
- d) další opatření jsou vyhrazena a v případě potřeby budou oznámena rozhlasem.“*

Podepsán K. H. Frank“ (PLACHÝ 2006, s. 8)

6.1 Karl Hermann Frank

Výše uvedeným hlášením začalo Frankovo „běsnění“ na území Protektorátu. Kdo to byl a jakou plnil roli v rámci Říše? Proč a jaká byla jeho povaha? Karl Hermann Frank se narodil 24. ledna 1898 v rodině karlovarského učitele. Pro pochopení jeho protičeského postoje v dospělém věku je zapotřebí vědět, že byl zásadně ovlivněn svým otcem, který byl horlivým stoupencem Německé nacionální strany a zastáncem velkoněmectví. Zejména však ve svém synovi budoval protičeský postoj. Karl Hermann Frank nebyl nijak výjimečně nadaný. Např. na střední škole studoval především proto, že to bylo společensky nutné a především díky postavení svého otce. Protože byl ovlivněn nejen svým otcem, ale i prostředím a dobou¹⁸, ve které vyrůstal, přijal za svůj sudetoněmecký nacionalismus stejně jako pangermanismus. Jednoduše vyjádřeno – co nebylo německé, nebylo správné! (MOULIS, TOMÁŠEK 2003).

Než se vypracoval až na pozici SS-Gruppenführera, byl nejprve „obyčejným“ knihkupcem. Knihkupectví provozoval v Lokti, později v Karlových Varech. O co více se mu nedařilo v oboru knihkupce, o to více se snažil prosadit v oblasti politické. Např. v Karlových Varech založil v roce 1933 první místní skupinu Sudetoněmecké vlastenecké fronty¹⁹, o dva roky později byl zvolen poslancem SdP²⁰, o další dva roky později byl jmenován zástupcem předsedy²¹ SdP. Nejvíce se Frank angažoval v sudetské otázce a byl považován za jednoho z nejosvědčenějších bojovníků za práva sudetských Němců.

---

¹⁸ Období před 1. světovou válkou.

¹⁹ SHF – Sudetendeutsche Heimatfront.

²⁰ Sudetoněmecká strana – Sudetendeutsche Partei (nástupkyně SHF).

²¹ Konrád Henlein – předseda SdP.

Na tomto základě jeho kariéra dále rostla.²² 18. března 1939 byl Hitlerem jmenován německým státním sekretářem v Protektorátu, přičemž říšským protektorem byl jmenován Constantin von Neurath. Od té doby Frank zasahuje v rámci Protektorátu ještě větší silou (někteří autoři užívají rovněž pojem „Frankova hrůzovláda“). (MOULIS, TOMÁŠEK 2003, s. 196). Pak ve Frankově kariéře nastává důležitý okamžik. Říšský protektor Neurath je odeslán na zdravotní dovolenou. A přestože pro to není hmatatelný důkaz, je zcela jasné, že Frank pomýšlel na jeho funkci. Ovšem říšským protektorem se již nikdo jiný nestal a do funkce zastupujícího říšského protektora byl Hitlerem jmenován Reinhard Heydrich. Frank tak stále setrvává ve funkci německého státního sekretáře v Protektorátu. A i po atentátu na Heydricha zůstává Frank mužem číslo dva v rámci Protektorátu, protože na Heydrichovo místo nastupuje dosavadní velitel říšské pořádkové policie Kurt Daluege. Karl Hermann Frank však jako jediný z Hitlerových „mužů“ na území Protektorátu zůstal u moci po celou dobu okupace (i když Neurath také, ale díky své zdravotní dovolené zastával svou funkci převážnou část okupace jen „papírově“).

6.2 Heydrichiáda

Pro přesnost tohoto pojmu je třeba uvést, že „heydrichiáda“ je všeobecně užívaný pojem označující období, kdy Reinhard Heydrich zastával funkci zastupujícího říšského protektora. Ve větším povědomí je však tento pojem užíván pro období, které následovalo po atentátu na něho. Toto období represí vůči českému obyvatelstvu, zejména pak inteligenci, je někdy také nazýváno jako druhá heydrichiáda.

---

²² Např. až k funkci SS-Gruppenführera, do které ho 9. listopadu 1939 jmenoval Adolf Hitler.

Heydrichiáda začala ještě týž den, tedy 27. května 1942, kdy dal Frank vyhlásit výše uvedený text v rozhlase. Znamenala v podstatě zesílený teror a prudký příval represálií na české obyvatelstvo, pokračovalo se v zatýkání a v popravách, avšak v mnohem větší míře než před atentátem. To vše se ještě více zintenzivnilo po Heydrichově smrti, 4. června 1942. Kontroly, zatýkání, vyhrožování i popravy měly jediný cíl – hledání a nalezení pachatelů atentátu.

Svůj postoj k atentátu vyjádřil ve svém projevu dne 30. května 1942 státní prezident Emil Hácha, který na základě uskutečněného atentátu označil dr. Edvarda Beneše za „veřejného nepřítele číslo 1“. (GEBHART, KUKLÍK 1996, s. 219.).

Součástí represálií vůči obyvatelstvu, resp. vůči celému národu byly i popravy stovek českých vlastenců. „Za doby činnosti stanných soudů bylo na území Protektorátu popraveno 1585 vlastenců (včetně 173 mužů zavražděných v Lidicích, jimiž se stanný soud vůbec nezabýval).“ (BURIAN, KNÍŽEK, RAJLICH, STEHLÍK 2007, s. 90).

Na základě následných tvrdých represálií, které bezprostředně po atentátu následovaly, bylo zapotřebí nalézt pro atentátníky úkryt. Jedním z těch, kteří byli tímto úkolem pověřeni, byl Petr Fafek, který mimo jiné pracoval jako úředník Ligy proti tuberkulóze. Na tomtéž úřadě byl zaměstnán i Jan Sonnevend, předseda sboru starších pravoslavného katedrálního chrámu sv. Cyrila a Metoděje. Jan Sonnevend po rozmluvě s dr. Vladimírem Petřkem, který v chrámu působil jako český pravoslavný duchovní, společně usoudili, že by bylo možné nehlášené, policejně hledané osoby v kryptě chrámu ukrýt. Postupně se zde shromáždilo sedm parašutistů, kteří v Praze pobývali, a kteří zde měli zanedlouho zahynout. Byli to: Jan Kubiš, Jozef Gabčík, Josef Bublík, Jan Hrubý, Adolf Opálka, Jaroslav Švarc a Josef Valčík.

6.2.1 Lidice, Ležáky

Konkrétním příkladem násilí spáchaného na českém obyvatelstvu bylo vypálení Lidic (10. června 1942) a Ležáků (24. června 1942). Přestože souvisí s heydrichiádou, zmíním se o nich pouze okrajově a to z toho důvodu, že moje práce není primárně zaměřena na tyto dvě události, nicméně se staly v důsledku předešlých skutečností.

Ve vsi Lidice, které leží nedaleko Kladna, žilo ke dni 10. června 1942 celkem 483 obyvatel (BURIAN, KNÍŽEK, RAJLICH, STEHLÍK 2007, s. 70). Bez jakékoliv přímé souvislosti²³ byla na tuto vesnici zaměřena pozornost gestapa. Na základě nepřímého důkazu a falešné stopy byla obec Lidice v noci z 9. na 10. června 1942 obklíčena. Všichni dospělí muži ve věku od 15 do 84 let byli popraveni na dvoře Horákova statku, ženy byly odeslány do koncentračního tábora Ravensbrück a děti poslány na „převýchovu“, ale většina skončila v polském Chelmnu, kde byla usmrcena výfukovými plyny ve vyhlazovacích automobilech. (DEMETZ 2010, s. 257). Lidice měly zmizet jak z mapy (byly pokáceny všechny stromy, zavezen rybník, změněno koryto potoka...), tak i z povědomí lidí.

Stejně tragický osud jaký potkal Lidice, potkal i osadu Ležáky. Na tuto osadu se zaměřilo gestapo po Čurdově výpovědi v Petschkově paláci. Na rozdíl od Lidic, proti osadě Ležáky existoval důkaz o existenci ilegální radiostanice Libuše. Osud předchozích dvou vesnic měl stihnout i obec Bernartice u Tábora. Avšak „díky“ vlně odporu, která se v zahraničí zvedla jako reakce na vypálené Lidice, se represálie omezily na „pouhé“ zavraždění spolupracovníků parašutistů. (BURIAN, KNÍŽEK, RAJLICH, STEHLÍK 2007, s. 84).

---

²³ Snad jen na základě textu dopisu citovaného v materiálu MO ČR (BURIAN, KNÍŽEK, RAJLICH, STEHLÍK 2007, s. 71), který se zdál být podezřelým, byli vyslýcháni jeho pisatel Václav Říha i adresátka Anna Maruščáková.

„Odezva na atentát se stala pouhou předehrou k rozbouření hladiny světového veřejného mínění. Hned poté je rozvířila zvěst o nacistickém zločinu na hornické obci u Kladna, jejíž jméno Lidice, se rázem stalo v celém civilizovaném světě synonymem pro hrůznou zvěť a násilí. Barbarský akt v Lidicích byl odsouzen vládami demokratických zemí, čelnými politickými činiteli, umělci a vědci světových jmen. (...) Manželka amerického prezidenta Roosevelta sdělila tehdy tisku: „Nikdo z nás nezapomene na malou vesnici nazvanou Lidice. Zdá se, že nacisty ani nenapadlo, že vtisknou jméno této osady do paměti celého světa.“ Moskevská pravda komentovala tuto událost v podobném duchu: „nacisté sice dokázali vyškrtnout jméno Lidice z majetku českého národa, ale nyní si toto jméno opakuje celý svět.“ V následujícím období převzala řada obcí v latinské Americe, USA i v jiných státech název Lidice. Dokonce i novorozené děti dostávaly křestní jména po vyhlazené obci.“ (GEBHART, KUKLÍK 1996, s. 223).

6.3 Karel Čurda

Po okupaci českých zemí odešel Karel Čurda v červnu 1939 do exilu přes Polsko do Francie. Krátce sloužil v cizinecké legii a v září 1939 byl zařazen do československých jednotek ve francouzském Agde. Ve Velké Británii se v září 1941 přihlásil jako dobrovolník ke speciálnímu výcviku. Po jeho absolvování byl zařazen do výsadkové skupiny OUT DISTANCE, s níž seskočil v noci na 28. března 1942 v oblasti Telče. Po rozdělení skupiny se ukrýval u svých příbuzných a do činnosti výsadku se zapojoval velmi sporadicky, přesto však poznal značnou část pomocníků z řad domácího odboje. „Po likvidaci vesnice Lidice se zhroutil a z obav o osud rodiny se dobrovolně vydal gestapu. Stal se jedním z nejvýkonnějších konfidentů, jeho vinou byly prozrazeny odbojové sítě parašutistů a jejich úkryt v kostele sv. Cyrila a Metoděje. Později Čurda vypátral a vydal do rukou gestapa velitele výsadkové skupiny BIVOUAC Františka Pospíšila. Na konci války žil pod jménem Karel Jerhot, po

osvobození byl zatčen, spolu s Viliamem Gerikem odsouzen k trestu smrti a popraven“. (FIDLER 2002, s. 43–44).

Obsáhleji se o Čurdově důvodu udání i jeho průběhu píše v materiálu MO ČR: „Kombinace hrůzy z vyvražďování celých rodin, vyhlazení Lidic a na druhé straně příslib beztrestnosti a vysokých finančních odměn nakonec vykonaly své. Parašutista Karel Čurda ze skupiny OUT DISTANCE, který ihned po atentátu opustil Prahu a ukrýval se u své matky v Nové Hlíně u Třeboně, nakonec podlehl vlastnímu strachu a výčitkám nejbližších. Zradil. Nejprve napsal 13. června 1942 udavačský dopis, v němž označil Gabčíka s Kubišem za pachatele atentátu. Když se nedostavila očekávaná reakce, vydal se 16. června 1942 osobně do Prahy a krátce před polednem se přihlásil v budově řídicí úřadovny gestapa v Petschkově paláci. Zde svou obsáhlou výpovědí způsobil senzaci, neboť do té doby bylo veškeré pátrání nacistů po atentátnících bezvýsledné. Čurda gestapu udal všechny spolupracovníky parašutistů, které osobně znal, a to nejen v Praze, ale i v Pardubicích, Lázních Bělohrad a Plzni. (BURIAN, KNÍŽEK, RAJLICH, STEHLÍK 2007, s. 76).

6.4 Poslední boj parašutistů

Aby bylo zavražďování obyvatel výraznější, denně byly v novinách i v rozhlase uveřejňovány jména a počty mrtvých. A protože stále nebyli pachatelé atentátu nalezeni ani vyzrazeni, byť byly perzekuce opravdu rozsáhlé a byly vyvražďovány celé rodiny, vydává K. H. Frank 13. června 1942 další vyhlášku, ve které doplňuje svůj výnos z 27. května 1942:

„Na údaje, jež jsou s to přispět k objasnění atentátu... se nevztahuje pohrůžka zastřelením, jestliže budou sděleny nejpozději do dvaceti hodin dne 18. června 1942...“ (HAMŠÍK, PRAŽÁK 1964, s. 255).

Tato vyhláška byla mimo jiné také jedním z důvodů, proč se Karel Čurda do Petschkova paláce vydal „poskytnout údaje“. K rozhodnutí přispěly i další okolnosti, jako například i to, že „v jeho občanské legitimaci, kterou dostal v Anglii se jménem Karel Vrbas, chybí potvrzení, že je policejně přihlášen.“ (HAMŠÍK, PRAŽÁK 1964, s. 255). Na základě jeho výpovědi následují razie, zejména pak v bytech spolupracovníků parašutistů. Na základě shromážděných indicií je pak okolo páté hodiny ráno dne 18. června 1942 obklíčen katedrální chrám sv. Cyrila a Metoděje v Resslově ulici v Praze. Jednotky SS se pokusily „vzít kostel útokem“ ale narazily na odpor výsadců. Přítomný Čurda několikrát vyzval bývalé spolubojovníky, aby se vzdali. Jednotkám SS se mezitím postupně podařilo dostat nejprve ke kůru. Zde v tu dobu pobývali na hlídce parašutisté Adolf Opálka a Josef Bublík. Nejprve kladli odpor, ale poté, co jim došly náboje, vpálili si poslední kulku do hlavy. V průběhu celé akce byli také povoláni hasiči, kteří měli za úkol oknem do krypty naplnit celé sklepení vodou. Jednotky SS se pak, zejména díky přesile, dostaly i do krypty, kde bojovali zbylí parašutisté, mezi nimiž byli i atentáčníci. Ti všichni si také nechali poslední kulku pro sebe a zemřeli tak vlastní rukou. Byli to Josef Gabčík, Jan Kubiš, Jaroslav Švarc, Josef Valčík a Jan Hrubý.

Smrtí parašutistů však celá akce neskončila. Již během dobývání katedrály byli zatčeni duchovní otcové Vladimír Petřek a Václav Číkl, předseda Jan Sonnevend, kostelník Václav Ornest a jejich rodiny. O několik dní později byl zatčen i biskup Gorazd. Po boji gestapa a parašutistů byl chrám spolu s prostory krypty silně poškozen, chrám uzavřen a česká pravoslavná církev, která napomohla poskytnutím útočiště sedmi parašutistům, byla postavena mimo zákon.

Následky atentátu tedy nespravedlivě nesli obyčejní lidé, mnohdy opravdu nevinní. Jediný, o kom bychom mohli říci, že byl spravedlivě potrestán, byl Karel Čurda. Jak uvádí Gazdík (GAZDÍK 2002, s. 8)

„faktem ale je, že nedlouho po výslechu v Petschkově paláci se stal z Čurdy špičkový konfident gestapa, jenž poslal na smrt desítky odbojářů, u nichž hledal jako „zbloudilý parašutista“ v nouzi pomoc“.

„Překvapivý a osobně odvážný je proto pohled předsedy Československé obce legionářské generála Antonína Špačka, jehož Britové rovněž vycvičili k diverzním akcím v protektorátu: „Čurdovi kritici nebyli v situaci, kdy jim i celé rodině hrozil trest smrti. Nikdy nepoznali, jak strašně silný je pud sebezáchovy a jak to dokáže člověka změnit. Nebožtíkovi Čurdovi (byl popraven v pankrácké věznici 29. dubna 1947 poz. aut.) proto nic nezazlívám...“ (GAZDÍK 2002, s. 8).

Josef Poledník, lékař, jenž byl přítomen v nemocnici Na Bulovce ve chvíli, kdy byl přivezen po atentátu zraněný Heydrich, mimo jiné také vzpomíná, že asi týden po tragédii navštívil Hlavův ústav – ústav patologické anatomie, kde mu student lékařství ukázal mrtvoly z Resslerovy ulice. *„Na studené, holé betonové podlaze leží čtyři mrtvoly bez hlav, na pitevním stole páté tělo, také bez hlavy“.* Student vysvětlil, že hlavy byly odeslány do speciálního oddělení pro studium zločinců při antropologickém ústavu v Berlíně.“ (FREIBERG 2008, s. 4).

Smutnou ironií osudu je místo, kde jsou parašutisté pochováni. „Hroby hrdinů objeveny“ je článek Jana Gazdíka (GAZDÍK 2007, s. 5), který zmiňuje výsledky pátrání po uložených ostatcích parašutistů. *„Parašutisté Jan Kubiš a Josef Gabčík, kteří jsou pochováni v anonymních jámách na pražském hřbitově v Ďáblicích. Potvrdil to roční výzkum expertů Vojenského historického ústavu, který nemá v Česku obdoby.“* Článek se odvolává mimo jiné na slova Aleše Knížka, ředitele Vojenského historického ústavu, který zde říká: *„Zkoumali jsme výpovědi svědků, záznamy Správy pražských hřbitovů včetně Ústavu soudního lékařství“.* Svou pomoc poskytl i soukromý badatel Jaroslav Čvančara, který zaznamenal svědectví pamětníků, zejména profesora Jaromíra

Tesaře z Ústavu soudního lékařství a policejního inspektora Miloslava Nečásků, tedy těch, jež znali nacistickou „technologii“ pohřbívání odbojářů. Tento postup byl takový, že nacisté pohřbívali ostatky lidí, kteří padli v bojích s gestapem či spáchali sebevraždu, do šachet d'áblického hřbitova. Byť článek konkrétně nezmiňuje jakýkoliv antropologický výzkum, pravděpodobnost místa posledního odpočinku parašutistů je vysoce pravděpodobná. A proto lze říci, že na d'áblickém hřbitově leží vedle Jozefa Gabčíka a Jana Kubiše také Alfréd Bartoš, Josef Valčík, Jiří Potůček i Adolf Opálka. Bohužel, paradoxně nedaleko od parašutistů leží popravení nacističtí zločinci jako Harald Wiesmann, odsouzený za vyvraždění Lidic, Kurt Daluge, protektorátní ministr Emanuel Moravec, K. H. Frank, ale jsou zde i ostatky Karla Čurdy. (GAZDÍK 2007, s. 5).

Je také zapotřebí zmínit, že na diplomatickém poli bylo bezprostřední zahraniční reakcí na represe vyvolané atentátem na Heydricha odznamenání mnichovské dohody dne 5. srpna 1942.

7 ODRAZ ATENTÁTU V PRŮBĚHU NÁSLEDUJÍCÍCH LET AŽ DO SOUČASNOSTI

7.1 Atentát v českých učebnicích

Učebnice byly vybírány tak, aby z každého desetiletí byl uveden alespoň jeden příklad (jedna citace). Z celkového počtu 10 zapůjčených učebnic byl atentát na Heydricha zmíněn vždy. Rozsah výkladu se však samozřejmě liší dle určení učebnice – zda vydání bylo určeno pro nižší či vyšší stupeň (pokud je tato informace v titulu knihy uvedena, pak je v textu zmíněno pro koho, resp. jaký ročník je učebnice určena).

Úryvky z učebnic jsem zvolila jako názorný příklad toho, jak se proměňoval přístup, objektivita i náhled na atentát v průběhu let. Vybrané učebnice jsou vydány v rozmezí dvou let od spáchání atentátu až k jedné z nejnovějších učebnic (označované za metodickou pomůcku). Úryvky a příklady byly z učebnic dějepisu vybrány právě proto, že je lze označit za nejčtenější historické knihy, které navíc napomáhají již ve školách formovat mysl a pohled žáků, resp. studentů na dějiny.

Měšťanská škola dívčí v Praze 4 při hodinách dějepisu využívala knihu Ladislava Hosáka „Nové československé dějiny“, kde se píše: *„Nenáviděný Heydrich byl 27. května 1942 smrtelně postřelen dvěma československými vlastenci a zranění podlehl.“* A také, že poté *„Nastala nejohrovnější persekuce českého národa...“* (HOSÁK 1947, s. 553).

Obsáhlejší informaci přináší kniha Dějiny ČSR (autor neuveden), jež je, jak je v samotném názvu uvedeno, určena pro potřebu branné moci. *„Rozmach domácího odboje znamenal vzápětí zostřenou persekuci, zvláště po příchodu Heydricha do Prahy, který vystřídal von Neuratha ve funkci „říšského protektora“. Bylo vyhlášeno stanné právo a stovky vlastenců byly popraveny. Zatímco se komunistická strana orientovala na odboj celého národa, londýnská skupina podnikla úplně*

isolované individuální akce. V květnu 1942 byl podniknut atentát na kata českého lidu Heydricha. Tím však, že tento statečný čin nebyl spojen s masovým odbojem proti okupantům, mohli němečtí fašisté rozvinout hrozné represálie proti českému lidu. Tisíce českých lidí byly popraveny anebo poslány do koncentračních táborů. Nacisté vyhubili celé obce, jako Lidice a Ležáky.“ (autor neuveden 1954, s. 279).

V kapitole „Velká vlastenecká válka SSSR a zvýšený odpor českého a slovenského národa proti okupantům“ knihy Miloslava Trapla a Vratislava Čapka, je v podkapitole „Popravy českých vlastenců“ uvedeno, že: *„Vzestup lidového odporu proti okupantům vedl k zostřenému teroru, který se vystupňoval příchodem nového říšského protektora Heydricha. Když se stal Heydrich v létě 1942 obětí atentátu zorganizovaného londýnskou skupinou, odpověděli nacisté vražděním tisíců českých vlastenců. V červnu pak vyvraždili obce Lidice a Ležáky.“ (TRAPL, ČAPEK 1961, s. 151).*

Kritika londýnské vlády i provedení atentátu je patrná v učebnici určené pro osmý ročník „Dějiny doby nové a novější“ autorů Jaroslava Jozy a Alexandra Orta. *„Buržoazní londýnská vláda se obávala revolučního vystoupení lidu, který by mohl ohrozit postavení české a slovenské buržoazie. Proto dlouho nabádala ke klidu. Místo aby organizovala hromadný odboj lidu, poslala do okupované vlasti výsadkáře (parašutisty), kteří v květnu 1942 provedli atentát na představitele nacistických okupantů v českých zemích Heydricha. Tento čin vystupňoval teror proti českému národu. Za pouhý výrok schvalující atentát na Heydricha byly popravovány celé rodiny. Obec Lidice (u Kladna) a osada Ležáky (u Chrudimi) byly srovnány se zemí a jejich obyvatelstvo vyvražděno nebo zavlčeno do koncentračních táborů.“ (JOZA, ORT 1961, s. 107)*

V následující učebnici „Dějepis pro 9. ročník základní devítileté školy“ (autor neuveden) je sice atentát hodnocen jako statečný

vlastenecký čin, který byl však osamocenou akcí londýnského centra a nestal se signálem pro rozšíření celonárodního odboje. Jsou dokonce zmiňovány „... škodlivé vlivy buržoazního odboje řízeného z Londýna“. *„Největší a nejsystematičtější úder byl zaměřen proti Komunistické straně Československa, protože se od počátku okupace stala jedinou skutečnou národní silou, která začala vystupovat proti teroru a násilí i proti krutému útlaku celého českého národa. (...) Koncem roku 1941 vyslala proto londýnská československá vláda na naše území skupinu parašutistů, která dostala za úkol odstranit nenáviděného Heydricha. Členové této skupiny Gabčík, Kubiš, Opálka a Valčík provedli 27. května 1942 v Praze atentát, na jehož následky Heydrich zemřel. Tento statečný vlastenecký čin byl však osamocenou akcí londýnského centra a nestal se signálem pro rozšíření celonárodního odboje.“* (autor neuveden 1972, s. 173–174).

Heydrichův příchod do Protektorátu je spojován s vybudováním „tisícileté Velkoněmecké říše“ a především spojen s konečným řešením „české i židovské otázky“, tj. přeměny našich zemí v německý prostor. Předsedovi protektorátní vlády generálu Eliášovi jsou přiznány styky s londýnskou emigrací. Zorganizování atentátu je připisováno londýnské emigraci na základě jejího obávaného rostoucího vlivu komunistů v národě. Tak popisuje situaci v Protektorátu Jaroslav Pátek v knize „Československé dějiny“, který dále uvádí: *„Atentát provedli 27. května 1942 dva českoslovenští parašutisté J. Kubiš a J. Gabčík. Byla to událost, která vzrušila celou světovou veřejnost. Poprvé se podařilo likvidovat tak významnou osobnost nacistického Německa. Český lid v atentátu spatřoval spravedlivý akt odplaty. Atentát však byl proveden jako zcela izolovaná akce, naprosto nespojená s lidovým hnutím.“* Dále se Jaroslav Pátek zmiňuje o tom, že činnost domácího buržoazního odboje byla roztříštěna a již se nevzpamatovala, zatímco KSČ rychle obnovila svou ilegální síť. (PÁTEK 1974, s. 34–35).

Mnoho se od ostatních předchozích textů neliší ani následující text v knize „Dějiny novověku IV“ autora Jaroslava Charváta, který zde uvádí: *„Po květnovém atentátu na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha (1904–1942) rozpoutali nacisté novou vlnu masových poprav v okupovaných českých zemích a 10. června 1942 dali vyvraždit a srovnat se zemí obec Lidice, jejíž jméno se stalo pro celý svět symbolem brutality nacistických okupantů.“* (CHARVÁT 1974, s. 528).

Zajímavá kniha „Památná místa naší vlasti“ s podtitulem „Po stopách slavných bitev, lidových bouří, dělnických bojů a odbojových akcí“ také popisuje v kapitole „I kdybychom všichni padli“ atentát na Heydricha s navazující podkapitolou „Lidice a Ležáky“. Autoři Jana Janusová a Otakar Káňa píší: *„A konečně třetí skupina s krycím názvem Anthropoid dostala za úkol připravit a provést atentát na zastupujícího říšského protektora R. Heydricha. Smrt tohoto krvavého vládce, postupně vraždícího český národ, měla dát nacistům najevo, že musí počítat se spravedlivou odplatou za teror, který rozpoutávají v obsazených zemích.“* (JANUSOVÁ, KÁŇA 1982, s. 293).

Jednou z prvních „porevolučních“ odborných knih, vydanou v roce 1990, je „Svět a Československo ve 20. století“ a jejími autory jsou Miloš Hájek, Jarmila Ryšánková a kolektiv autorů. Oproti předchozím učebnicím je zde cítit snaha o objektivnější přístup zejména v otázce politického pozadí atentátu. Komunistická strana, resp. její odbojová organizace zde není popisována jako ta, které byl atentát spáchán „natruc“ exilovou československou vládou z Londýna (jak je například patrné z knihy Jaroslava Jozy a Alexandra Orta „Dějiny doby nové a novější“, kde je na s. 106 uvedeno: „Politika londýnské skupiny byla stejně protisovětská a protilidová jako politika dřívějších československých vlád.“) *„Beneš ve spolupráci s britskou tajnou službou rozhodl zorganizovat na Heydricha atentát. S tímto úkolem byla v Čechách vysazena skupina československých vojáků-parašutistů a 27. května 1942 dva její příslušníci atentát úspěšně provedli. Odplata*

nacistů byla hrozná: tisíce lidí povraždil, Lidice a Ležáky srovnali se zemí. Údery gestapa zasáhly těžce i odboj.“ (HÁJEK, RYŠÁNKOVÁ a kol. 1990, s. 69).

Poslední učebnicový úryvek je z knihy „Obrazy z novějších českých dějin“ vydané v roce 2009, kde se k tématu atentátu na Heydricha vyjádřil její autor František Čapka takto: *„Z Anglie byla vyslána skupina našich parašutistů. Dva z nich provedli v květnu 1942 v Praze vražedný útok (atentát) na německého velitele protektorátu R. Heydricha. Heydrich krutě likvidoval český odboj. Na jeho rozkaz byly zastřeleny stovky vlastenců, nařídil a organizoval vyvražďování Židů. Po úspěšném atentátu na Heydricha začali Němci zatýkat a popravovat české lidi. Nejotřesnější čin spáchali nacisté proti vesnicím Lidice u Kladna a Ležáky u Pardubic. (...) Zlomit odpor národa se však Němcům nepodařilo.*“ (ČAPKA 2009, s. 93).

Komunistický režim se k této největší akci československého odboje za 2. světové války stavěl rozporuplně. A to vzhledem k tomu, že v žádném případě nelze upřít atentát dvěma parašutistům – Gabčíkovi a Kubišovi – ti jsou víceméně zmiňováni všude. Rozdílný pohled už je však na Londýn, resp. Beneše a Moskvu, resp. Gottwalda. V době před revolucí v roce 1989 zde zejména proti sobě stojí londýnské centrum spolupracující s domácím buržoazním odbojem a moskevské centrum, které řídilo domácí odboj – ilegální síť KSČ. Navíc je zde i stránka „východního komunistického“ Československa a „západního“ Německa. Byl proto zdůrazňován odvetný teror, který Němci po atentátu rozpoutali a který ve svém důsledku zničil odbojové organizace, zejména pak komunistické.

Překvapením pro mě byla poslední citace. Ta je obsažena v učebnici z roku 2009, kterou používá jedna pražská škola pro výuku svých žáků, konkrétně 5. třídy ve školním roce 2011/2012. Heydrichova funkce v Protektorátu byla „zastupující říšský protektor“, občas se lze dočíst nesprávně uvedeného pojmu „říšský protektor“, ale ve zmiňované

učebnici byl Heydrich označen jako „velitel protektorátu“. Byť by mohla být omluvou stručnost dané učebnice a také její zaměření na nižší věkovou skupinu žáků, musím konstatovat, že tento pojem byl pro mě takovým rozčarováním, že jsem tuto učebnici dodatečně ve své práci použila. Již v dřívějších textech bylo z mého subjektivního pohledu ošizením i to, že Gabčík s Kubišem byli pouze označeni jako „parašutisté“ bez výslovného jmenování.

7.2 Vzpomínkové akty a události připomínající operaci Anthropoid

7.2.1 Národní památník hrdinů heydrichiády – místo smíření

Tento památník se nachází v pravoslavném katedrálním chrámu sv. Cyrila a Metoděje v Praze v Resslově ulici, tedy v místě posledního boje parašutistů.

Dne 18. června 1994 byl při tradičním pietním aktu vyhlášen stejnojmenný projekt, jehož autory a realizátory jsou manželé Šuvarští. ThDr. Jaroslav Šuvarský, PhD. je metropolitní protopresbyter české pravoslavné církve, od roku 1992 představený a duchovní správce pravoslavného katedrálního chrámu sv. Cyrila a Metoděje a od roku 1995 ředitel jmenovaného památníku. Jeho manželka, Mgr. Eva Šuvarská, zde pracuje jako vedoucí sekretariátu.

Národní památník je rozdělen na několik částí:

- **chrámová lod'**, jež je zároveň posvěceným místem spojeným se životem biskupa sv. Gorazda i popravených duchovních a věřících a zároveň místem obrany a boje
- **krypta**, kde se ukrývali, bojovali a zemřeli parašutisté
- **hala**, nově vybudované místo, které svými výstavními prostory slouží zároveň jako malé studijní středisko. (ŠUVARSKÝ, ŠUVARSKÁ 2002, s. 5).

Chrám byl po atentátu v takovém stavu, že 1. liturgie, která se zde po osvobození konala dne 13. května 1945, musela být sloužena na nádvoří před chrámem. Od roku 1945 se zde pravidelně koná každým rokem vždy 18. června od 10 hodin pietní akt a panychida za oběti heydrichiády.

7.2.2 Výstava

V pražském Armádním muzeu byla v roce 2002 otevřena výstava zachycující hrdinství československých parašutistů a jejich pomocníků z domácího odboje nazvaná Atentát. Byly zde mimo jiné vystaveny oděvy a zbraně parašutistů i Heydrichův Mercedes. Podstatnou část výstavy později převzalo dokonce Technické muzeum v Berlíně.

7.2.3 Socha v kobylišské zatáčce

Šedesát sedm let po spáchání atentátu na Reinharda Heydricha byl v kobylišské zatáčce, v místě spáchání atentátu, odhalen pomník Operaci Anthropoid. Pod záštitou osmé Městské části v Praze byl pomník realizován sochaři Davidem Moješčíkem a Michalem Šmeralem a architektky Miroslavou Tůmovou a Jiřím Gulbisem. Autoři vysvětlují podobu a symboliku pomníku následovně: *„Základní myšlenkou pomníku je symbol ve formě trojúhelníkového tvaru klínu české, respektive československé vlajky. Postavy stojí na jeho hraně ve výšce devíti metrů v téměř sebevražedném postoji, což odpovídá vykonanému činu. Dvě z postav představují československé vojáky a třetí pak zástupce civilního obyvatelstva, které v odboji hrálo svoji nezastupitelnou roli. Postoj tvaru „Vitruviova“ kříže je inspirován figurou v kruhu ze slavné Leonardovy kresby člověka. Tato „anatomická“ pozice člověka je narážkou na samotný název skupiny parašutistů a celé akce – Anthropoid – čili člověk.“* (ÚMČ Praha 8, 2010). (Příloha č. 4).

Rozkazem ministra obrany ČR byli k 30. červnu 2002 jmenováni Jozef Gabčík a Jan Kubiš in memoriam do hodnosti plukovníka.

8 HODNOCENÍ ATENTÁTU

Atentát, jeho příprava, samotné provedení atentátu a události, které následovaly bezprostředně poté, jsou zajímavé a poučné nejen z pohledu historického, ale i politického a do jisté míry i vojenského. Většina literatury s tématem atentátu je však (z hlediska dějin) zaměřena pouze na krátký časový úsek čítající několik měsíců, a to přibližně od té doby, kdy se zrodila myšlenka samotného atentátu, tedy říjen 1941 v Londýně až do konce války. Jedná se tedy o dobu ne delší než pět let, která však zásadním způsobem ovlivnila naši historii.

Operace Anthropoid, tedy atentát, vešel ve známost pod názvem výsadkové skupiny, která jej provedla. Tomu, že dne 27. prosince 1941 provedli výsadek parašutisté vyslaní z Anglie předcházelo mnoho skutečností. V samém počátku to byl začátek 2. světové války, kterou rozpoutalo hitlerovské Německo. Následovala okupace obsazovaných území, přičemž došlo i ke vzniku Protektorátu Čechy a Morava. Na tomto Němci obsazeném území se pak německá politika snažila prosadit všemi silami svoje zájmy. Proti sílícímu okupačnímu tlaku pak vznikaly odbojové skupiny, které se více či méně úspěšně snažily plnit svoje vlastenecká předsevzetí. Nejen Obrana národa, ale i Politické ústředí, Petiční výbor věrní zůstaneme či Ústřední vedení odboje domácího byly založeny na odvaze, vlastenectví a hrdinství jejich členů. Totéž se dá říci i o parašutistech vysílaných na protektorátní území z Anglie, kde působila exilová vláda vedená z Londýna Edvardem Benešem. Výběr československých vojáků ani jejich výcvik však nemohly ovlivnit to, že na naše území byli kromě Gabčíka, Kubiše, Valčíka, Opálky a dalších, kteří nezradili to, pro co byli do Protektorátu vysláni, vysazeni také ti, kteří

neunesli obtížnost situace, do které se dostali. Dva z neznámějších jsou v tomto případě Karel Čurda a Viliam Gerik.

Dějiny, jedno v jaké době, v jakém místě a z jakého důvodu, vždy tvoří sami lidé. V případě československých dějin, konkrétně v období druhé světové války, napomohli utvářet jejich příběh i výsadkáři, vojáci a především vlastenci Jan Kubiš a Jozef Gabčík. Lze však jmenovat i Josefa Valčíka, který se spolupodílel na atentátu, rodinu Moravcových, zejména pak statečnou Jindřišku Novákovou či rodinu Ogounových. Do soukolí tohoto smutného příběhu našich dějin zapadli i obyvatelé Lidic a Ležáků, ale i spousta dalších odvážných lidí, kteří se zasloužili o to, že český národ v době, kdy byl pod nacistickým tlakem, byl schopen odporu. Právě o nich tato bakalářská práce jedná.

Množství osob usmrčených jako odplata za Heydrichovu smrt dnes nelze zcela přesně vyčíslit. Pro toho, kdo se nechce zamýšlet dál, existuje jednoduché myšlenkové schéma, kdy výsledkem akce dvou osob, které způsobily smrt jednoho člověka, je smrt tisíců lidí. Dnes, stejně jako tenkrát a možná ještě dříve, kdy se atentát teprve připravoval, zůstává zásadní otázkou smysl atentátu. Protože však existuje mnoho různých úhlů pohledu, existuje také mnoho odpovědí. Mezi jednu z odpovědí patří i to, že Heydrich byl mimo jiné pověřen plněním německých plánů týkajících se konečného řešení, a to jak židovské otázky, tj. procesem, který plánoval likvidaci 11 milionů židů a jehož ujednání bylo dosaženo 20. ledna 1942 na konferenci ve Wannsee, tak také konečného řešení české otázky, kterou upřesnil a potvrdil svým projevem v Černínském paláci dne 2. října 1941 po nástupu do své funkce zastupujícího říšského protektora.

Doba, která je v tomto textu popisována, je pro lidi, kteří ji nezažili, jen stěží představitelná. Z toho důvodu je, dle mého názoru, důležité, aby takovéto a podobné okamžiky, byly neustále připomínány, a to nejen v učebnicích, knihách, časopisech či filmech, ale také při každoročně se

opakujících pietních a vzpomínkových aktech. Jen díky takovým způsobům velké činy z našich dějin nevymizí.

Jak zhodnotil atentát a jeho význam pro české dějiny prezident Václav Havel, si mohli poslechnout posluchači českého rozhlasu dne 31. května 1992 v pořadu Hovory z Lán. *„Atentát na Heydricha měl známé hrůzné důsledky – vypálení Lidic, Ležáků, pět tisíc popravených, deportace Židů. Víme, co jsme za tento atentát zaplatili. Za svobodu se platí. My jsme se z různých důvodů nepostavili na odpor organizovanou vojenskou silou. Museli jsme za to zaplatit jinak. Atentát ukázal celému světu, že sami sebe reflektujeme jako porobený národ, jako utlačovanou porobenou zemi, která se stala obětí násilí. Byl to jeden z nejvýznamnějších aktů odboje v celoevropském měřítku, byl to akt, který měl významný vliv na uznání naší exilové vlády a na to, že jsme vyšli z této války jako vítězný stát a nikoli jako stát poražený. To zasluhuje naše naprosté uznání, protože jsme-li dnes skutečně a plně svobodni, tak díky těm chlapcům a obětem, které nás atentát stál.“*

9 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

9.1 Základní literatura

BURIAN, Michal. KNÍŽEK, Aleš. RAJLICH, Jiří. STEHLÍK, Eduard. *Atentát – operace Anthropoid 1941-1942*. Praha : Ministerstvo obrany ČR – AVIS. 2007. ISBN 978-80-7278-411-0. ISBN 80-7278-157-X (1.vyd.)

GEBHART, Jan. KUKLÍK, Jan. *Dramatické i všední dny protektorátu*. 1. vydání. Praha : Themis. 1996. ISBN 80-85821-35-4.

DEMETZ, Peter. *Praha Ohrožená 1939 - 1945 - politika, kultura, vzpomínky*. Přeložil: Pellar, Šimon. První vydání. Praha : Mladá fronta. 2010. ISBN 978-80-204-1798-5

9.2 Sekundární literatura

PLACHÝ, Zdeněk. *Protektorát proti Londýnu – 38 dní Heydrichiády*, 1. vydání, leden 2006, Vydavatelství & Nakladatelství Plachý, ISBN 80-903556-2-5.

EMMERT, František. *Atentát na Heydricha*, B4U Publishing s.r.o., 2008, ISBN 978-80-87222-00-3.

FIDLER, Jiří. *Atentát*. Brno: JOTA, s.r.o. 2002. ISBN 80-7217-177-1.

HAMŠÍK, Dušan a PRAŽÁK, Jiří. *Bomba pro Heydricha*. Druhé, rozšířené vydání. Praha : Mladá fronta. 1964. 23-072-64.

ŠUVARSKÝ, Jaroslav. ŠUVARSKÁ, Eva. *Národní památník hrdinů heydrichiády – místo smíření*. Praha. 2002.

HAASIS, H. G. *Smrt na Heydricha*. Přeložila: Kufnerová, Zlata. Praha : Vitalis. 2004. ISBN 80-7253-141-7.

TOMÁŠEK, Dušan a KVAČEK, Robert. *Causa Emil Hácha*. Praha : Themis. 1995. ISBN 80-85821-30-3.

MASTNÝ, Vojtěch. *Protektorát a osud českého odboje*. 1. vydání. Praha : EUROLEX BOHEMIA s.r.o. 2003. ISBN 80-86432-56-4.

DESCHNER, Günther. *Reinhard Heydrich – architekt totální moci*. Přeložil: Čadský, Václav. Praha : Rybka Publishers. 2002. ISBN 80-86182-62-2.

IVANOV, Miroslav. *Atentát na Reinharda Heydricha*. Praha : XYZ, s.r.o. 2008. ISBN 978-80-7388-064-4.

MOULIS, Miloslav. TOMÁŠEK, Dušan. *K.H. Frank – Vzestup a pád karlovarského knihkupce*. Druhé rozšířené vydání. Praha : Epoque, s.r.o. 2003. ISBN 80-86328-21-X.

ŠOLC, Jiří. *Přijdeme za svítání*. 1. vydání. Praha : Naše vojsko. 2005. ISBN 80-206-0800-1.

ČERNÝ, Karel. *Muži z londýnského vydání*. místo neuvedeno : Europrinty, spol. s r.o. 2007. ISBN 978-80-239-8859-8.

Kolektiv autorů. *Velký slovník naučný*. Praha : DIDEROT. 1999. ISBN 80-902723-1-2.

Úřad městské části Praha 8. *Pomník Operaci Anthropoid*. Památky Prahy 8. 2010:Praha.

9.2.1 České učebnice

HOSÁK, Ladislav. *Nové Československé dějiny*. Praha: Komenium, 1947. Vyd. 1. ISBN neuvedeno.

Autor neuveden. *Dějiny ČSR*. (pouze pro potřebu čs. branné moci). Vyd. 1. Praha: Naše vojsko, **1954**. ISBN neuvedeno.

TRAPL, Miloslav. ČAPEK, Vratislav. *Dějepis pro devátý ročník základní devítileté školy*. Vyd. 3. Praha: SPN, n. p., 1961. ISBN 13–10-19.

JOZA, Jaroslav. ORT, Alexandr. *Dějiny doby nové a novější – pro 8. ročník*. Vyd. 2. Praha: SPN, n. p., **1961**. ISBN 13-10-08.

autor neuveden. *Dějepis pro 9. ročník základní devítileté školy 1. část*. Vyd. 2. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, n.p., **1972**. ISBN 14-420-72.

PÁTEK, Jaroslav. *Československé dějiny (1939 – 1948)*. Učební text pro II.-IV. ročník gymnasií a II. ročník středních odborných škol. 1. vydání. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, n. p., **1974**. ISBN 14-144-75.

CHARVÁT, Jaroslav a kol. *Dějiny novověku IV*. Vyd. 1. Praha: SPN, n. p., **1974**. ISBN 14-367-74.

JANUSOVÁ, Jana. KÁŇA, Otakar. *Památná místa naší vlasti – Po stopách slavných bitev, lidových bouří, dělnických bojů a odbojových akcí*. Vyd. 1. Praha: Albatros, **1982**. ISBN 13-870-82.

HÁJEK, Miloš. RYŠÁNKOVÁ, Jarmila a kol. *Svět a Československo ve 20. století*. Vyd. 1. Praha: Horizont, **1990**. ISBN 40-022-90.

ČAPKA, František. *Obrazy z novějších českých dějin*. Praha : ALTER, s.r.o., 2009. ISBN 978-80-7245-201-9.

9.2.2 Články (časopisy, noviny)

KOSATÍK, Pavel. Adolf Opálka nechce atentát na Heydricha. *Týden*, 2005, roč. 12., č. 21, s. 78.

BURIAN, Michal. Operace jménem Anthropoid. *Nedělní svět*, 2005, roč. 2, č. 14, s. 14.

GAZDÍK, Jan. Out Distance: hrdinství, zrada, naivita. *Mladá fronta Dnes*, 2002, roč. 13, č. 91, s. 8.

FREIBERG, Milan. Lékař z Opavy byl při operaci Heydricha. *Opavský a Hlučínský deník*, 2008, roč. 8, č. 121, s. 4.

GAZDÍK, Jan. Hroby hrdinů objeveny. *Mladá fronta Dnes*, 2007, roč. 18, č. 230, s. 5.

10 RESUMÉ

Operace Anthropoid, průběh a následky.

Na území Čech a Moravy byl v období druhé světové války zřízen okupovaným Německem dne 16. března 1939 Protektorát Čechy a Morava. Adolf Hitler jmenoval říšským protektorem Konstantina von Neuratha, kterého později jako zastupující říšský protektor nahradil Reinhard Heydrich. Zástupcem říšského se stal Karl Hermann Frank. Protektorátním prezidentem byl Emil Hácha.

Na základě snahy nepoddát se okupační moci vznikaly odbojové organizace. V Protektorátu to byly např. Obrana národa, Politické ústředí, Ústřední vedení odboje domácího nebo Petiční výbor věrni zůstaneme.

V Londýně působila exilová vláda vedená Edvardem Benešem. Z jejího podnětu byly zahájeny zvláštní operace, jejichž cílem bylo Československo, kde měly být parašutistickými skupinami prováděny zpravodajské, sabotážní a spojovací úkoly. 29. prosince 1941 byla v pořadí třetí výsadková skupina Anthropoid vysazena na území Protektorátu. Jejími členy byli Jozef Gabčík a Jan Kubiš, kteří dne 27. května 1942 provedli atentát na Reinharda Heydricha. Ten později v nemocnici dne 4. června 1942 na následky atentátu zemřel. Sami parašutisté pak po boji s gestapem ukončili svůj život v chrámu sv. Cyrila a Metoděje v Praze v Resslově ulici dne 18. června 1942.

I přes to, že atentát způsobil smrt mnoha lidí, je povětšinou vnímán jako jeden z nejvýznamnějších aktů odboje v celoevropském měřítku, ovšem s celosvětovým dosahem.

Anthropoid Operation, its course and consequences.

On 16th March 1939, during the Second World War, the Protectorate of Bohemia and Moravia was established in the area of Bohemia and Moravia by the occupant Nazi Germany. Adolf Hitler appointed Konstantin von Neurath the Reichsprotektor. Later, he was replaced by Reinhard Heydrich who had been the Deputy Reichsprotektor. Karl Hermann Frank became the Deputy Reichsprotektor. Emil Hácha was the President of the Protectorat.

Resistance movement appeared as an effort not to surrender to the occupying power. In the Protectorate, these were for example: Obrana národa, Politické ústředí, Ústřední vedení odboje domácího or Petiční výbor věrni zůstaneme.

The exile government led by Edvard Beneš operated in London. The government initiated special operations, the target of which was Czechoslovakia, where intelligence, sabotage and communication tasks were to be organised by parachute units. On 29th December 1941, Anthropoid, the third parachute group, was sent to the Protectorate. Its members were Jozef Gabčík and Jan Kubiš, who assassinated Reinhard Heydrich on 27th May 1942. He died in hospital on 4th June 1942. The parachutes ended their lives in Orthodox church dedicated to Saints Cyril and Methodius in Resslova street in Prague after a fight with the Gestapo on 18th June 1942.

Even though the assassination caused deaths to a lot of people, it is considered one of the most important actions of resistance taken in the whole Europe with the impact worldwide.

Antropoid :

1

Uřední záznam :

3. října 1941: Přítomni: plk. gšt. Moravec, pplk. konc. Bartík, mjr. pšt. Páleníček, mjr. gšt. Krček, rotmistr Gabčík arotný Svoboda.

Plk. gšt. Moravec řekl rotn. Gabčíkovi a rotnému Svobodovi toto:

Z rozkazu a z novin jste informováni o tom nesmyslném zabíjení u nás doma. Němci vraždí nejlepší z nejlepších. I tento stav je znamením války, tedy nenaříkat, neplakat ale dělat. Doma naši pracovali a jsou nyní v situaci, že jejich možnosti jsou omezené. Kada je na nás z venčí, abychom pomohli. Jeden z úkolů pomoci z venčí bude svěřen Vám. Měsíc říjen je měsícem našeho národního svátku, našeho osvobození. Je potřeba v této situaci, kdy náš lid bude s l a v i t nejsmutnější svátek svého osvobození, aby tento svátek byl nějak podtrhnut. Bylo rozhodnuto, aby toto podtržení se stalo nějakým činem, který by byl zaznamenán do dějin právě tak, jako toto vraždění. Jsou v fráze dvě hlavní osoby, které reprezentují toto vybijení. Je to K.H. Frank a Weidrich, nově příchozí. Podle našeho názoru jakož i našich vedoucích osob, je třeba pokusit se o to, aby jeden z nich za to zaplatil, abychom ukázali, že vracíme ránu za ránu. To by byl v principu také úkol, kterým budete pověřeni. Zítřka odjedete přezkoušet noční saskoky. Domů jedete dva, abyste si pomáhali. To bude také potřeba, poněvadž z důvodu které Vám budou jasné provedete úkol bez součinnosti našich doma. Nikám-li bez, ekei to říci tak, že tato součinnost bude vyloučena až do provedení. Pak se Vám dostane od našich doma plné ochrany a součinnosti. Způsob a dobu ~~zmeřikkesiixx~~ provedení úkolů si musíte stvořit sami. Budete vysazeni v prostoru který zaručuje maximální možnost přistání. Budete vybaveni vším, čím Vás můžeme vybavit. Tak jak známe situaci u nás, dostane se Vám pomoci všech našich dobrých lidí na které se obrátíte. Ovšem s Vaší strany třeba důsledné opatrnosti a rozvahy. Nemusím opakovat, že úkol je historicky vážný, risiko veliké. Záleží od toho, jaké předpoklady si stvoříte, Vaší chytrosti a. t. d. My budem ještě o věci hovořit až se vrátíte z doplňovacího výcviku. Jak jsem řekl, úkol je vážný. Tedy srdce na pravém místě. Vznikají-li pochybnosti po tom co jsem řekl, řekněte to. Gabčík i Svoboda souhlasně setrvávají na tom, úkol převzít. Odchod obou bude uskutečněn kolem 10. X. t. r.

V době, kdy začal svobodník aspirant František Pavelka plnit své úkoly v protektorátu, propukly v Londýně naplno přípravy operace ANTHROPOID. Jedním z mála dochovaných dokumentů o přípravě operace je záznam z 3. října 1941 o přijetí rotmistra Josefa Gabčíka a rotného Karla Svobody u přednosta zpravodajského odboru MNO v Londýně plukovníka generálního štábu Františka Moravce.

1 - Jozef Gabčík

2 - Jan Kubiš

zdroj:
<http://www.jirisulc.eu/fotogalerie/>
10. 2. 2012

GRIEBEN-STADTPLAN VON PRAG

Maßstab 1:13000

Hotels (Auswahl)

1. H. Alster	22 28 8
2. H. S. S. S. S.	22 28 8
3. Palace Hotel	22 28 8
4. H. Ambassador	22 28 8
5. H. Atlantic	22 28 8
6. Kemping Hotel	22 28 8
7. H. Paris	22 28 8
8. Park & Splendid	22 28 8
9. H. Imperial	22 28 8
10. H. Adlon	22 28 8
11. H. Artaria	22 28 8
12. G. B. Steiner	22 28 8
13. H. S. S. S.	22 28 8
14. H. Louvre	22 28 8
15. H. Ax	22 28 8
16. H. Flora	22 28 8
17. H. Grand	22 28 8

- Eisenbahn
- Drahtseilbahn
- Straßenbahn
- Denkmäler
- Theater
- Autibus
- Post
- Konzerthäuser
- Obus
- Durchfahrtsstraßen

Byt
Ogounových

Oblastní
velitelství SS

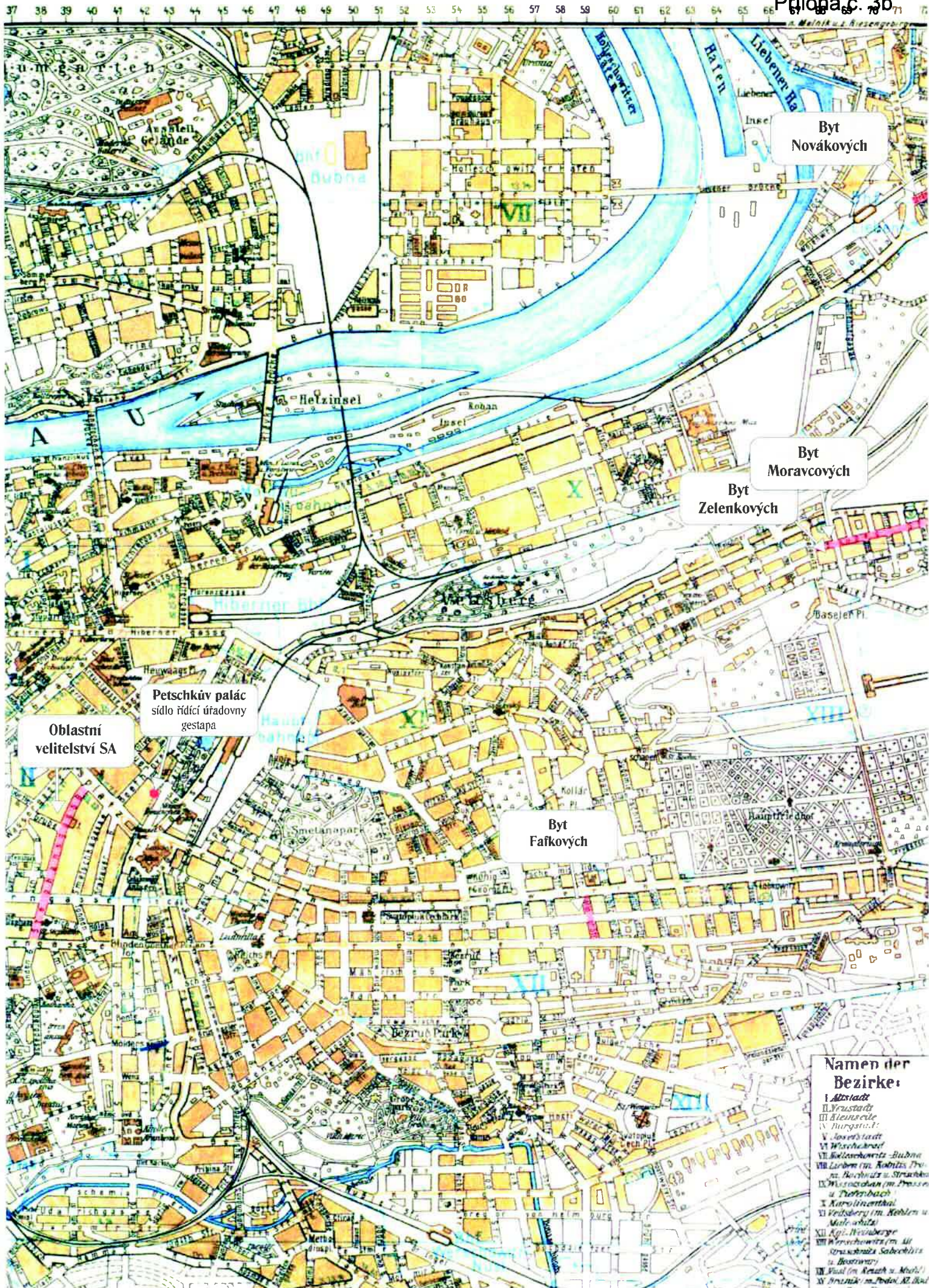
Pražský hrad
sídlu státního
prezidenta

Cernínský palác
sídlu říšského
protektora

Hlavní armádní
velitelství

Byt
Svatošových

Kostel sv. Cyrila
a Metoděje

- Namen der Bezirke:**
- I Altstadt
  - II Neustadt
  - III Kleinseite
  - IV Burgstadt
  - V Josefstadt
  - VI Wenzelsplatz - Bubna
  - VII Kollárova - Rudna
  - VIII Leiden (im. Kollár's Park)
  - IX Kollárova u. Strahov
  - X Karolinenthal
  - XI Veitsberg (im. Mehl u. Maltewahl)
  - XII Agl. Weisberge
  - XIII Wenzelsplatz im Alt Strahov u. Sobotka u. Brestova
  - XIV Fial (im. Kollár u. Mehl)
  - XV Strahov im. Mehl u. Mehl

Památník Anthropoid

zdroj:

[http://www.praha8.cz/\(rdbn0m3bqcfwxt55xt0icofn\)/default.aspx?i=1&tbText=anthropoid&path=search&ns=True;](http://www.praha8.cz/(rdbn0m3bqcfwxt55xt0icofn)/default.aspx?i=1&tbText=anthropoid&path=search&ns=True;)

10. 2. 2012